

Ämnesplanering för geografi på introduktionsprogrammet språkintröduktion

Hänvisning till detta dokument:

Intensivsvenska. 2020. *Ämnesplanering för geografi på introduktionsprogrammet språkintröduktion*. SKRIVS 5. Institutionen för svenska och flerspråkighet, Stockholms universitet.

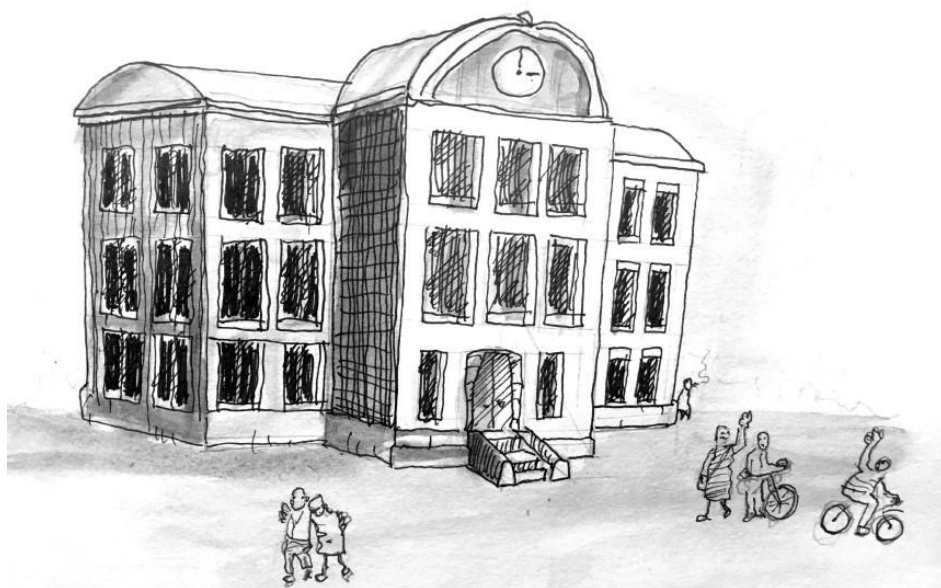

Illustration: Ove Larsson

Materialet är utvecklat inom utvecklingsprojektet Intensivutbildning i svenska för nyanlända skolelever, Intensivsvenska. Projektet ingår i satsningen *Utbildning för ökad integration* och har Marianne och Marcus Wallenbergs stiftelse som huvudfinansiär och Stockholms universitet och Institutionen för svenska och flerspråkighet som medfinansiärer. Projektets huvudman är Svenska Akademien. Projektets vetenskapliga hemvist är Institutionen för svenska och flerspråkighet vid Stockholms universitet.

SKRIFTER FRÅN INTENSIVSVENSKA NR 5

Innehåll

Intensivutbildning i svenska för nyanlända skolelever	5
Intensivsvenskamodellen	6
Intensivsvenskamodellen – stöttning för planering och genomförande av utbildning och undervisning	7
Ämnesplaneringarna	9
Vad är en ämnesplanering?	9
Varför behövs ämnesplaneringar?	10
Hur är ämnesplaneringarna uppbyggda?	11
Hur ska ämnesplaneringarna användas?	13
Hur kan ämnesplaneringarna anpassas?	14
Anpassning av innehållet och målen	15
Skolans planering av timplaner	15
Generell läsguide för modulerna	19
Ämnesplaneringarna i SO	20
Terminsöversikt	20
Läsguide till ämnesplaneringarna i SO	22
Mål och innehåll för modulerna	23
Modul A. Kartkunskap och namngeografi (4 v., 4 tim./v.)	23
Modulmål för modul A i Geografi	23
Område 1: Kartkunskap	23
Område 2: Namngeografi	24
Lektion 1. Ämnesintroduktion och diagnos	24
Lektion 2. Jordgloben och kartprojektioner	24
Lektion 3. Kartbok, register och innehållsförteckning	25
Lektion 4. Väderstrecken	25
Lektion 5. Olika typer av kartor	26
Lektion 6. Gradnätet i teori och praktik	26
Lektion 7 och 8. Repetition inför examination	26
Lektion 9 och 10. Examination område 1: kartkunskap	27
Lektion 11 och 12. Naturgeografisk fältstudie	27
Lektion 13: Världens länder och huvudstäder	28
Lektion 14 och 15: Världens länder och huvudstäder	28
Lektion 16: Uppföljning av examination för område 1 (kartkunskap)	29
Modul B. Väder, klimat och vegetation (4 v., 4 tim./v.)	30
Modulinnehåll för modul B i Geografi	30
Lektion 1. Examination (namngeografi)	31

Lektion 2. Begreppen väder & klimat och varför vi har årstider	31
Lektion 3. Faktorer som påverkar temperaturen	31
Lektion 4. Vindar, högtryck och lågtryck	32
Lektion 5. Nederbörd	32
Lektion 6. Repetition och tropiska orkaner	33
Lektion 7. Klimatdiagram	33
Lektion 8. Klimatzonerna: tropiskt klimat	33
Lektion 9. Klimatzonerna: subtropiskt klimat	34
Lektion 10. Klimatzonerna: tempererat klimat	34
Lektion 11. Polarzonen	35
Lektion 12 och 13. Jämförelse av klimat	35
Lektion 14: Buffert och repetition av modul B	35
Lektion 15 och 16: Examination	36
Modul C. Klimatförändringar och befolkning (4 v., 4 tim./v.)	37
Modulmål för modul C i Geografi	37
Område 1: Klimatförändringar	37
Område 2: Befolkning och samhällsplanering	38
Lektion 1. Klimatförändringar, orsaker	39
Lektion 2. Klimatförändringar, orsaker och konsekvenser	39
Lektion 3. Klimatförändringar, hur kan vi minska utsläppen av växthusgaser?	40
Lektion 4. Klimatförändringar, hur kan vi minska utsläppen av växthusgaser?	40
Lektion 5 och 6: Repetition och examination	41
Lektion 7. Introduktion: tätbefolkat respektive glesbefolkat, befolkningsutveckling	41
Lektion 8. Befolkningslära	41
Lektion 9. Befolkningsutveckling	42
Lektion 10. Migration mellan länder	42
Lektion 11. Urbanisering	43
Lektion 12 och 13. Fältstudie med fokus på samhällsplanering i närsamhället	43
Lektion 14 och 15. Buffertlektioner, repetition av område 2	44
Lektion 16. Examination av område 2: befolkning och samhällsplanering	44
Modul D. Globalisering, fattigdom och utvecklingsfrågor (4 v., 4 tim./v.)	45
Modulmål för modul D i Geografi	45
Område 1: Globalisering, produktion, handel och transporter	45
Område 2: Fattigdom och utvecklingsfrågor	46
Lektion 1. Produktion av kläder och prylar	47
Lektion 2. Olika näringsgrenar	47
Lektion 3. Industriens placering	47
Lektion 4. Förutsättningarna för handel	48
Lektion 5. Transporter	48
Lektion 6 och 7. Produktionens och konsumtionens påverkan på människor och deras levnadsmiljöer	49
Lektion 8. Examination	49
Lektion 9. Fattiga och rika länder	49

Lektion 10. Fattiga och rika länder – orsaker till fattigdom	50
Lektion 11. Sårbarhet och fattigdom (fokus på plattetektonikrelaterade naturkatastrofer)	50
Lektion 12. Sårbarhet och fattigdom (fokus på vattenbrist)	51
Lektion 13 och 14. De globala målen och sätt att bekämpa fattigdom	51
Lektion 15. Buffertlektion	52
Lektion 16. Examination av område 2: fattigdom och utvecklingsfrågor	52
Litteratur	53
Bilaga 1: Tips på digitala resurser	56
Modul A	56
Modul B	56
Modul C	57
Klimatförändringar	57
Befolkning	57
Modul D	58
Globalisering: Produktion – handel - transporter	58
Utvecklingsfrågor	58
Bilaga 2: Provuuppgifter	59

Intensivutbildning i svenska för nyanlända skolelever

Det material som du nu har framför dig är en av tretton så kallade ämnesplaneringar. I ämnesplaneringarna är det centrala innehållet och kunskapskraven i kursplanerna (Lgr 11) sorterat, organiserat och bearbetat i form av en tvåårig grundplan för olika skolämnen på introduktionsprogrammet språkintröduktion. De är resultatet av ett nära och intensivt samarbete mellan forskare, skollidare och yrkesverksamma lärare under fyra år i projektet Intensivsvenska. I detta introduktionskapitel beskrivs dels projektets grundtankar, dels hur ämnesplaneringarna kan läsas och användas.

Intensivsvenska, eller med det fullständiga namnet, Intensivutbildning i svenska för nyanlända skolelever, är ett samverkansprojekt som pågått 2016–2020.¹ Projektets vetenskapliga hemvist är Institutionen för svenska och flerspråkighet vid Stockholms universitet. Projektet ingår i Wallenbergstiftelsernas satsning Utbildning för ökad integration och det är Marianne och Marcus Wallenbergs stiftelse som har varit huvudfinansierare med Stockholms universitet och Institutionen för svenska och flerspråkighet som medfinansierare. Projektets huvudman är Svenska Akademien. För utförligare information om projektet i sin helhet, se www.intensivsvenska.se.

De övergripande målen som har styrt arbetet i projektet är

1. hållbar utveckling av utbildning och undervisning och
2. långsiktig förbättring av skol- och undervisningspraktiken genom implementering av gemensamt framarbetade arbetssätt och strukturer.

Målgruppen för arbetet har i första hand varit nyanlända elever i gymnasieåldern; en elevgrupp som arbetar mot att uppnå gymnasiebehörighet. Dessa elever har mest bråttom och på dem är kraven som störst, språkligt och kognitivt. De ska på kort tid lära sig svenska från grunden och erövra en språklig kompetens som är funktionell i skolsammanhang – ett specialiserat, skriftspråksbaserat och abstrakt språk för lärande i olika ämnen (t.ex. Hakuta, Butler & Witt 2000, Schleppegrell

---

¹ Projektledningen har utgjorts av Maria Lim Falk (projektledare), Helena Bani-Shoraka (bitr. projektledare) och Tomas Riad. Därtill har projektgruppen inkluderat följande personer: Ann Boglind, Evelina Bång, Julia Forsberg, Carmen Galian Barrueco, Olle Josephson, Monica Karlsson, Margareta Majchrowska, Johanna Prytz, Débora Rottenberg, Ghazaleh Vafaeian, Gustav Westberg och Torbjörn Westerlund. Alla har bidragit i arbetet med ämnesplaneringarna – ett arbete som bland annat har omfattat analyser av styrdokument, konkretiseringar av mål, delmål och innehåll i samarbete med lärare, daglig dokumentation i klassrummen på projektskolorna för t.ex. uppföljning och utvärdering av ämnesplaneringarnas funktionalitet, fortlöpande arbete i ämneslärargrupper för fortsatt utveckling och revidering av ämnesplaneringarna och andra projektsatsningar. För mer information om projektskolorna, se fotnot 5.

2004, Lindberg 2007, 2011, jfr Skolverket 2017). Sådana höga krav kräver en genomtänkt och konkret plan både för utbildningen i sin helhet, och för den innehållsliga och språkutvecklande undervisningen i de enskilda ämnena (jfr Skolinspektionen 2010, 2019).² Det är en sådan plan som projektarbetet har riktats in mot.

Att utvecklingsarbetet skulle omfatta *hela* den utbildning i det svenska utbildningssystemet som är avsedd för nyanlända elever i gymnasieåldern – *introduktionsprogrammet språkintrödn* – har framstått som självklart.³ Projektet har från början haft skolans uppdrag och dess måluppfyllelse för ögonen, och skolförbättring är en del av målet. Med detta mål är det nödvändigt att omfatta hela utbildningen. Arbetet har inbegripit dels uppläggning och organisering av utbildningen i sin helhet, dels planering och strukturering av undervisningen i olika skolämnen. Såväl det organisatoriska som pedagogiska utvecklingsarbetet har skett i direkt anslutning till undervisning och lärande i klassrummet. En viktig utgångspunkt har varit att beakta och synliggöra hela styrkedjan för att klargöra dess betydelse för enskilda skolor, rektorers och lärares förutsättningar för att bedriva sitt arbete (jfr Håkansson & Sundberg 2016 om förändringsteori, skolförbättring och strategier för en hållbar skolutveckling). Rektorer och lärare på olika skolor i olika kommuner har aktivt deltagit i utvecklingsarbetet, tillsammans med forskargruppen. Parallellt med detta har forskarna studerat och analyserat kommunernas och skolornas mottagnings- och kartläggningsrutiner, deras inplaceringsförfarande och gruppindelingsprinciper, liksom deras grunder för schemaläggning och annan planering av programmet.

Intensivsvenskamodellen

Med de ovan nämnda övergripande målen som bakgrund kan det konkreta projekt målet formuleras så här: Att arbeta fram en målorienterad, konkret och systematiskt upplagd grundmodell för språkintrödn som ger förutsättningar för en likvärdig utbildning med hög kvalitet, ökad måluppfyllelse och bättre genomströmning.

Vi har valt att använda oss av ordet *modell*, trots att det inom utbildningsvetenskaplig och pedagogisk forskning liksom i skolpraktikkontexten ofta verkar kunna associeras med färdiga koncept och enkla tips och trix. Det är därför viktigt att understryka att arbetet inom ramen för projektet *Intensivsvenska* utgår från att det inte finns några enkla och snabba lösningar på de stora

---

² Skolinspektionen 2010 – om framgångsfaktorer för undervisning; Skolinspektionen 2019 – om utmaningar med att skapa förutsättningar för en undervisning av hög kvalitet i svenska som andraspråk.

³ Alternativ hade varit att i utvecklingsarbetet enbart omfatta ett eller ett par ämnen eller ämnesdidaktiska perspektiv och/eller ha en tematisk inriktning som till exempel 'språkutvecklande arbetssätt' eller 'att utveckla litteracitet på ett andraspråk', etc. eller helt och hållet lägga fokus på ämnet svenska som andraspråk.

utmaningar som utbildning av nyanlända innebär. Envar som varit inblandad i sådan utbildning vet att det inte finns någon ”quick fix”. Det krävs samarbete och långsiktighet för att utveckla och etablera hållbara strategier, processer och arbetssätt.

En annan grundtanke har varit att projektets arbete ska kunna få spridning efter de fyra arbetsåren. Vi har därför kontinuerligt uppmärksammat specifika och generella perspektiv på arbetet som sådant under hela processen. Å ena sidan har utvecklingsarbetet utgått från de faktiska utmaningar som lärare och rektorer på projektskolorna har upplevt och identifierat i mötet med den heterogena elevgruppen nyanlända i sina specifika skol- och klassrumspraktiker (se fotnot 5 för mer information om projektskolorna). Å andra sidan har en betydelsefull aspekt av projektets processledningsroll varit att kontinuerligt lyfta blicken och växla perspektiv från det specifika till det generella.

Intensivsvenskamodellen – stöttning för planering och genomförande av utbildning och undervisning

Den grundmodell som projektarbetet har resulterat i kan beskrivas som ett system av planerad stöttning såväl för uppläggning och organisering av utbildningen i sin helhet som för planering och strukturering av undervisningen i olika skolämnen.⁴ Intensivsvenskamodellen kan liknas vid en rejäl byggnadsställning runt skol- och klassrumspraktikerna, i vilka väsentliga funktioner har satts under lupp och analyserats för att sedan kunna stärkas och utvecklas vidare.

Struktur och systematik, konkretion och explicititet är två centrala begreppspar i projektets tänkande. De kan ses som grundläggande förutsättningar för en likvärdig skol- och klassrumspraktik med hög kvalitet och höga (stimulerande) förväntningar på eleverna. Begreppen fångar väl in de faktorer som enligt till exempel Skolinspektionen (2010) kännetecknar god undervisning, framgångsrika lärare och ett utvecklingsinriktat och stabilt kollegium. De fångar också in aspekter som i forskningen har visat sig ha stor betydelse för elevers lärande och studieresultat, både på lång och kort sikt (Nordenbro m.fl. 2008, Håkansson & Sundberg 2012).

Struktur och systematik hänger nära samman i Intensivsvenskamodellen. På en övergripande nivå avser *struktur* utbildningens inre uppbyggnad, som till exempel organisering av ämnen, undervisningstid och schemaplanering för olika elevgrupper (Vad ska läsas när och av vem?). Det handlar om att skapa så goda förutsättningar som möjligt på en skola, i en kommun eller region för att kunna göra träffsäkra och välgrundade anpassningar av utbildningen till olika elevgrupper. Ett steg närmare undervisningen, på ämnesnivån, handlar struktur

---

⁴ Jfr stöttningsbegreppet hos Gibbons 2002 och Polias, Lindberg & Rehman 2017.

om organisering och disposition av ämnenas olika delinnehåll och förväntade förmågor och färdigheter. På undervisningsnivå handlar struktur om planering och organisering av innehåll och arbetssätt för såväl sekvenser av lektioner som för enskilda lektioner och moment inom en lektion.

Utöver att vara strukturerad bör såväl utbildningens uppläggning som undervisningen i olika ämnen i möjligaste mån också vara *systematisk*. Det systematiska kan röra principer för till exempel vilka ämnesområden som med fördel kan läsas i en elevgrupp med kort skolbakgrund eller i en elevgrupp med hittills mycket begränsade kunskaper i svenska. Vad är rimliga och stimulerande mål för denna elevgrupp? Hur kan undervisningen i olika ämnen planeras på ett effektivt och ändamålsenligt sätt för elever som har lång skolbakgrund och som kan förväntas ha en snabb progression i svenska? Vad är lämpligt att behandlas tidigt i utbildningen respektive senare? Etc.

Exempel på redskap som *tillsammans* kan fungera som utgångspunkt för en planering som syftar till att främja systematisk progression är (1) Skolverkets bedömningsstöd *Bygga svenska* (2017), (2) registermodellen för språkutveckling, språkanvändning och språklig variation mot bakgrund av situationella förutsättningar i olika sammanhang (Halliday & Hasan 1989, Martin & White 2005), (3) Cummins fyrfältsmodell för undervisning och lärandets zoner (Cummins 1981, 1984, Gibbons 2009, jfr Mariani 1997) och (4) cirkelmodellen för realisering av undervisningsplanering i cykler (Martin & Rothery 1986, Kuyumcu 2004, 2013, Johansson & Sandell Ring 2010). I artikeln *Planera för progression* ges exempel på hur redskapen konkret kan användas i samverkan (se Lim Falk 2017).

Om struktur och systematik framför allt handlar om att strukturera och systematisera utbildningens och undervisningens *vad* och *hur* på olika nivåer, så handlar *konkretion* och *explicititet* om att tydliggöra och underlätta förståelsen av strukturen och systematiken (för både lärare och elever). Såväl innehåll och mål (*vad:et*) som vägen dit (*hur:et*) behöver ha en klar och tydlig form, det vill säga formuleras så konkret som möjligt. Därutöver behöver det uttryckas explicit och göras synligt för alla berörda (jfr Skolinspektionen 2010, SKL 2019). Lärarens förståelse av strukturen och systematiken och betydelsen av dem för elevernas kunskapsutveckling är steg ett (jfr Nordenbro m.fl. 2008). Det nödvändiga nästa steget är att strukturen, systematiken och det konkretiserade innehållet och målen kommuniceras tydligt och begripligt till eleverna (jfr Håkansson & Sundberg 2012).

Ämnesplaneringarna är centrala i det system av stöttning som Intensivsvenskamodellen utgör. En ämnesplanering kan kort och gott beskrivas som en strukturering och konkretisering av kursplanens övergripande mål, centrala innehåll och kunskapskrav. Utformandet av denna typ av stöttningsmaterial bygger på det starka forskningsstödet för att tydliga mål har

stor betydelse för elevers kunskapsutveckling och studieresultat (se referenser i avsnittet ovan). Enligt Skolinspektionen (2010) är flertalet av de faktorer som kännetecknar god undervisning och framgångsrika lärare relaterade till en undervisningsmiljö som stödjer och tydligt strukturerar såväl innehållet i undervisningen som elevens arbete. Lärare och forskare i projektet har ägnat över 1000 arbetstimmar åt att sortera, organisera och precisera det centrala innehållet och förmågorna i kursplanen, och att konkretisera kunskapskraven i delmål ner på veckonivå och/eller lektionsnivå. Därutöver har utvecklingsarbetet inkluderat kontinuerliga ämneslärmöten och klassrumsobservationer.

Utöver ämnesplaneringarna har projektet utarbetat material för särskilda satsningar. Studiemedvetenhet och ordförråd är två sådana satsningar i projektet. De är båda ämnesöverskridande och involverar lärare i alla ämnen. De förutsätter också samarbete mellan lärare inom och mellan ämnen. Den tredje satsningen – litterarisering – har stor betydelse för undervisning och språkutveckling i alla ämnen, men som kunskapsområde och i implementeringsavseende ligger satsningen i huvudsak inom sva-lärarnas ämneskompetens. För information om de särskilda satsningarnas inriktning, vetenskapliga grund och metoder för genomförande och de specifika sva-satsningarna (uttal, skönlitteratur och grammatik) – se projektets separata publikationer. Det här dokumentet fokuserar i det följande enbart på ämnesplaneringarna.

Ämnesplaneringarna

Ämnesplaneringarna är alltså utformade med ledorden struktur och systematik, konkretion och explicititet som utgångspunkt. De är redskap som kan bidra till ökad likvärdighet med hög kvalitet i utbildning och undervisning både inom en skola, mellan skolor och mellan kommuner. De är särskilt utformade för introduktionsprogrammet språkintrödn i gymnasieskolan, men kan också användas och anpassas till undervisning på högstadiet. I enlighet med styrdokumentet för introduktionsprogrammen syftar de till att eleverna ska uppnå gymnasiebehörighet och tar därför sikte mot centralt innehåll och kunskapskrav för årskurs 9 i Lgr 11.

Vad är en ämnesplanering?

En ämnesplanering är en konkretisering av det centrala innehållet och kunskapskraven i ett specifikt skolämne i kursplanen för åk 7–9 (Lgr 11). Den tar alltså sikte mot centralt innehåll och kunskapskrav i de olika skolämnena för årskurs 9, men beaktar även innehåll och krav i kursplanernas tidigare årskurser. Detta är nödvändigt särskilt i vissa ämnen, för att alla elever, även de med kort eller ingen skolbakgrund från sina hemländer, ska ha möjlighet att bygga upp de kunskaper och det språk som utgör kraven efter nio års skolgång i det svenska skolsystemet (se vidare nedan). Lika viktigt är det att innehåll och mål också ger

eleverna förutsättningar att faktiskt klara sig på nästa utbildningsnivå, det vill säga på gymnasiet eller i vuxenutbildningen.

Ämnesplaneringarna innehåller uppföljningsbara mål och delmål, preciserade ner på veckonivå, för några ämnen även på lektionsnivå. Därtill innehåller de exempel på lärandeaktiviteter, uppgifter och resurser som kan användas i planeringen eller genomförandet av undervisningen. Ämnesplaneringarna i de olika skolämnena är tänkta att utgöra en ram som kan stödja läraren i planerings- och bedömningsarbetet.

Arbetet med ämnesplaneringar i svenska som andraspråk, matematik, engelska, biologi, kemi, fysik, geografi, historia, religion, samhällskunskap, bild och idrott har pågått under en fyraårsperiod, under vilken implementering, utvärdering och vidareutveckling har skett i återkommande cykler. Grundversioner av ämnesplaneringarna togs fram under 2017 genom samarbete mellan ett femtiotal yrkesverksamma högstadie- och gymnasielärare och ett femtontal forskare vid Stockholms universitet, Göteborgs universitet och Södertörns högskola.

Implementering på projektskolorna⁵ har sedan skett i tre faser under tre läsår. Under dessa tre år har cirka 100 lärare utprovat ämnesplaneringarna i sin undervisning och kontinuerligt bidragit till revideringar av dem.

Ämnesplaneringarna har alltså reviderats under läsåren 2017/2018, 2018/2019 och 2019/2020 och är ett resultat av över 1000 arbetstimmar och 70 ämneslärarmöten, mer än 800 lektionsobservationer och ett gediget samverkansarbete mellan forskare och ett stort antal verksamma lärare. Under läsåret 2019/2020 har också en ämnesplanering i ämnet musik arbetats fram.

Varför behövs ämnesplaneringar?

Kartläggningar, utredningar och granskningar har visat att det råder stora skillnader i processen kring mottagande av nyanlända ungdomar, i organiseringen av utbildningen för dem, i uppläggningsen av språkintröduktion. Omfattningen av och relationen mellan undervisning i olika ämnen och undervisningen i svenska som andraspråk varierar starkt, liksom i gruppindelning och anpassning till enskilda elevers förutsättningar och behov (se t.ex. Skolinspektionen 2014, Skolverket 2016). Viss variation är nödvändig eftersom undervisningen ska utgå från varje elevs förutsättningar och behov, men alltför stora skillnader riskerar att skapa likvärdighetsproblem.

---

⁵ De skolor som har varit involverade i projektet är Nacka gymnasium i Nacka kommun, Södra Latins gymnasium och Kärrtorps gymnasium i Stockholms kommun, Morabergs studiecentrum i Södertälje kommun Jenny Nyströmsskolan i Kalmar kommun, IM Jacobsskolan i Hässleholms kommun och Norra Sorgenfri gymnasium i Malmö kommun. Skolorna har varit antingen labb-, test- eller modellskolor, vilket betyder att de har haft olika roller i projektet vad gäller utveckling, revidering och implementering av ämnesplaneringarna.

Bristande likvärdighet framhölls som ett grundläggande problem i Skolverkets rapport från 2018 (rapport 469) och kopplas till den flexibla styrningen av språkintröduktion. Liksom övriga intröduktionsprogram i gymnasieskolan styrs det visserligen av både läroplanen för gymnasieskolan (Gy 11) och kursplanerna för grundskolan (Lgr 11), men saknar programstruktur och examensmål.⁶ Istället är det huvudmannens ansvar att upprätta en plan för utbildningen. Det kan i sammanhanget påpekats att kursplanerna ju inte är formulerade utifrån just nyanlända elevers förutsättningar och behov och att den progression som synliggörs i kursplanerna stegvis sträcker sig över nio läsår. För lärare som undervisar nyanlända innebär tolkning och implementering därför ofta en särskild utmaning, inte minst med tanke på den starkt heterogena elevgruppen vad gäller skolbakgrund, litteracitet på modersmålet och andra språk, etc. Studier har konstaterat att det föreligger ett (alltför) stort tolkningsutrymme på ämnesnivå, inte minst eftersom kursplanerna upplevs som orealistiska (Florin Sädbom 2015, Odenstad 2018, jfr Myndigheten för skolutveckling 2004).

Ämnesplaneringarna underlättar alltså inte bara lärarnas planerings- och undervisningsarbete – de bidrar också till ökad likvärdighet, vilket har varit en viktig utgångspunkt för projektets arbete.

Hur är ämnesplaneringarna uppbyggda?

Utöver att precisera innehåll och mål tydliggör ämnesplaneringarna också tidskraven, det vill säga vad som är rimlig undervisningstid för varje ämne. Det underlättar utformningen av studieplaner och schemaläggning av klasser. En central egenskap hos ämnesplaneringarna är modulariteten: ämnena är indelade i så kallade moduler om 10–20 undervisningstimmar (60 min).⁷ Modulerna avgränsar enskilda kunskapsområden inom de olika ämnena. De kan kombineras på olika sätt för anpassning av studietakt och nivå (hur många timmar i veckan eleven/gruppen ska läsa varje ämne) och ämneskombinationen (vilka ämnen eleven läser, eller läser samtidigt).

Ämnesplaneringarna i sin grundversion är disponerade över två läsår. I detta grundupplägg läser eleverna samtliga SO- och NO-ämnen under varje läsår (totalt 66–70 undervisningstimmar per ämne), men bara ett SO-ämne och ett NO-ämne parallellt. Totalt består varje SO- och NO-ämne av fyra moduler (A–D). Under termin 1 ägnas till exempel de första fyra veckorna i SO åt geografi med fyra undervisningstimmar i veckan (modul A i geografi) och de första fem veckorna i NO åt biologi med tre undervisningstimmar i veckan (modul A i biologi). Därefter

⁶ Att både Gy 11 och Lgr 11 styr intröduktionsprogrammen beror på att programmen finns i gymnasieskolan, och att undervisningen siktar mot gymnasiebehörighet, dvs. mot godkända betyg motsvarande årskurs 9.

⁷ Modulerna i ämnena bild, idrott och hälsa och musik har oftast mindre omfattning. Dessa ämnen brukar ha färre lektioner i veckan och färre undervisningstimmar totalt sett (ca 34 timmar under ett läsår).

följer fyra veckor med samhällskunskap (modul A i samhällskunskap) och fem veckor med fysik (modul A i fysik), osv. För en detaljerad översikt av grundupplägget i NO och SO, se **Tabell 1**.

Övriga ämnen läser eleverna kontinuerligt under alla veckor och terminer. För dessa ämnen blir antalet moduler betydligt fler och de varierar också i längd. För mer information om moduler och deras innehåll, se respektive ämnesplanering.

Utformningen av ämnesplaneringarna⁸ utgår från följande antal undervisningstimmar per vecka och modul:

- Svenska som andraspråk: 8–12 tim./v. (beroende på elevgrupp)
- Engelska: 2–4 tim./v.
- Matematik: 3 tim./v.
- NO: 3 tim./v.
  - Biologi: 1 modul om 5–6 v. per termin
  - Kemi: 1 modul om 5–6 v. per termin
  - Fysik: 1 modul om 5–6 v. per termin
- SO: 4 tim./v.
  - Geografi: 1 modul om 4–5 v. per termin
  - Historia: 1 modul om 4–5 v. per termin
  - Religion: 1 modul om 4–5 v. per termin
  - Samhällskunskap: 1 modul om 4–5 v. per termin
- Bild: 1 tim./v. (koncentrationsläses ofta i en elevgrupp varannan termin, dvs. med 2 tim./v. under en termin)
- Musik: 1 tim./v. (koncentrationsläses ofta under ett år med 2 tim./v. under två terminer)
- Idrott: 1,5 tim./v.

En tanke i grundupplägget är att de nyanlända eleverna ska hinna inhämta så mycket språkkunskaper som möjligt innan de avslutar ämneskurserna. Detta ökar deras chanser att nå godkända betyg. Grundupplägget av ämnesplaneringarna tar hänsyn till såväl den innehållsliga som den språkliga progressionen *inom* varje ämne. Utöver det tar grundplaneringen även hänsyn till placeringen av de olika ämnesmomenten *mellan* ämnena för att skapa möjliga synergieffekter mellan dem. Synergieffekterna kan handla om både innehållet i ämnena och olika förmågor som eleven förväntas lära sig.

Det skall understrykas att två år är en kort tid, för många elever en *för* kort tid. Grundupplägget ska alltså *inte* ses som ett skolstadium eller som ett program avgränsat i tid (två år). Istället innebär detta upplägg ett tydliggörande av innehåll och mål. Denna konkretisering ger förutsättningar för en ökad likvärdhet vad

⁸ Ämnesplaneringar för ämnena teknik, slöjd och hemkunskap är inte utformade.

gäller måluppfyllelse. Sedan kan det ta ett år för några få, två år för en större del, tre år för andra. Ämnesplaneringarna kan och bör anpassas efter det. En del elever kommer inte nå målen inom ramen för ungdomsskolan, men det är viktigt att säkerställa att också den elevgruppen får möjlighet att lära sig så mycket som möjligt under den tid de befinner sig i ungdomsskolan.

Hur ska ämnesplaneringarna användas?

Ämnesplaneringarna har flera funktioner. Några centrala funktioner listas nedan.

- Ämnesplaneringarna som planeringsverktyg
Ämnesplaneringarna konkretiserar och strukturerar ämnenas innehåll och mål över en tvåårsperiod. Den förhållandevis höga graden av konkretion, explicititet och överskådlighet över både kort och lång tid kan väsentligt underlätta arbetet med att planera och anpassa undervisningen till olika elevgrupper. Det gäller oavsett den specifika skolans organisation av programmet språkintröduktion, dess tjänstefördelningssystem eller dess schemalägningsprinciper.
- Ämnesplaneringarna som utgångspunkt för ökat samarbete
Genom att ämnesplaneringarna synliggör de olika ämnenas innehåll och progression över tid utgör de också en god grund för idéutbyte och ett fördjupat samarbete med ämneskollegor och kollegor i andra ämnen som möter samma elever. Systemet med explicita terminsplaneringar och moduler gör det tydligt vilka områden som behandlas i vilket ämne, av vem och när. Det ger goda förutsättningar för att planera till exempel ämnesöverskridande moment, studiebesök eller temadagar.
- Ämnesplaneringarna som redskap för att främja elevernas studiemedvetenhet
Strukturen och de tydliga målen och konkretiserade delmålen kan fungera som underlag i kommunikationen mellan lärare och elever om lärandeprogression, planering, tid, ansvar, etc. Det gäller helklass: Har undervisningen behandlat det avsedda innehållet? Vad ska undervisningen behandla de kommande veckorna? Hur ska jag planera mina studier under denna tid? Och det gäller individuellt för att följa upp lärandeprogressionen: Hur mycket har jag deltagit i? Vad har jag missat? Vad behöver jag göra mer av för att nå målen? Se vidare *Studiemedvetenhet och måluppfyllelse*.
- Ämnesplaneringarna som bedömningsverktyg både för och av lärande
Ämnesplaneringarna kan med fördel användas som bedömningsverktyg, eftersom de konkretiserar de mål som undervisningen ska sträva mot och som eleven förväntas uppnå. Vissa

mål är inriktade mot kunskaper, andra mot färdigheter och förmågor. De går att använda både på gruppnivå och individnivå.

På individnivå kan de också användas som underlag vid överlämning när en elev byter skola. Med utgångspunkt i ämnesplaneringarnas moduler och mål kan lärarna enkelt meddela vilka delar av utbildningen som undervisningen har behandlat och vilka mål eleven bedöms ha uppnått, även om hen inte nått betyg.

- Ämnesplaneringarna som en resurs i kommunikationen om undervisningen med studiehandledare
Ytterligare ett område där ämnesplaneringarna kommer till användning är i instruktioner och förberedelsematerial som studiehandledarna behöver. I ämnesplaneringarna anges länkar till utbildningsfilmer på en rad olika språk, som studiehandledarna kan ta del av för att förbereda sin undervisning och använda med eleverna. Samma fördel finns i de fall en annan lärare eller vikarie ska undervisa i ämnet och snabbt behöver bilda sig en uppfattning om vad klassen har gjort och behöver göra. Ämnesplaneringarna ger också studiehandledare och vikarier som har flera ämnen en överblick av undervisningsplaneringen i alla ämnen, vilket kan vara till hjälp i planeringen.
- Ämnesplaneringarna som stöd för schemaläggning och användning av schemat som pedagogiskt verktyg
Ämnesplaneringarna anger tydligt vilka tidsramar och beräkning av lektionstid som de är utformade utifrån. Det innebär att grundupplägget kan fungera som utgångspunkt för skolspecifika anpassningar avseende organisation, tjänstefördelning, elevgrupper, etc.

Hur kan ämnesplaneringarna anpassas?

Grundupplägget av ämnesplaneringarna sträcker sig över två år (se *Tabell 1* nedan), vilket alltså kan vara en för kort tid för många elever. Tidsaspekten är viktig i ämnesplaneringarna, men det verkligt centrala är inte avgränsningen i tid (ett visst antal undervisningstimmar), utan tydliggörandet av innehåll och mål. Denna konkretisering ger förutsättningar för en ökad likvärdighet vad gäller måluppfyllelse. Sedan kan det ta olika lång tid för olika elever att nå målen.

Ämnesplaneringarna kan och bör anpassas efter det. Mål och innehåll, både vad gäller mängd och djup, behöver anpassas till elevernas språkliga förmåga på svenska, tidigare skolgång och innehållsliga kunskaper.

ANPASSNING AV INNEHÅLLET OCH MÅLEN

Grundupplägget behöver alltså i de flesta fall anpassas till den specifika skolans tjänstefördelning, timplaner, schematekniska aspekter eller organisationen av introduktionsprogrammet språkintröduktion för olika elevgrupper.

Det är viktigt att påpeka att ämnesplaneringarna inte förutsätter att eleverna har uppnått en viss språklig nivå i svenska, utöver en grundläggande litteracitet. Ämnesplaneringarna är tänkta att kunna användas hos i princip alla elevgrupper, men en del anpassningsarbete måste alltid göras av läraren. Eftersom språkintröduktionsprogrammet kännetecknas av heterogenitet både i och bland elevgrupperna behöver anpassningar ofta göras både på grupp- och individnivå.

För att möta denna utmaning innehåller till exempel ämnesplaneringar i matematik och engelska en systematisk skiktning av målen i grundläggande och fördjupade. Modulerna i år 2 i dessa ämnen behandlar i stora drag samma innehåll som modulerna i år 1 men med successivt mer utmanande mål – ämnesmässigt, kognitivt och språkligt. Eleven som läser ämnet för första gången kommer att sträva mot de grundläggande målen (målen i år 1), medan de mer utmanande målen i år 2 (t.ex. problemlösning i matematik) kommer att vara i fokus för elever som har tillräckliga förkunskaper i ämnet, antingen från hemlandet eller från tidigare skolgång i Sverige. Dessa två elevkategorier kan vara placerade i olika grupper men finns inte sällan i samma grupp. Då underlättas undervisningen av det gemensamma innehållet i modulerna år 1 och 2.

SKOLANS PLANERING AV TIMPLANER

Ämnesplaneringarna tydliggör tidskraven för varje ämne, något som underlättar utformningen av studieplaner och schemaläggningen av klasser. Modulariteten i ämnesplaneringarna gör att det är enkelt att variera studietakt och ämneskombinationer i olika klasser och i vissa fall även på individnivå.

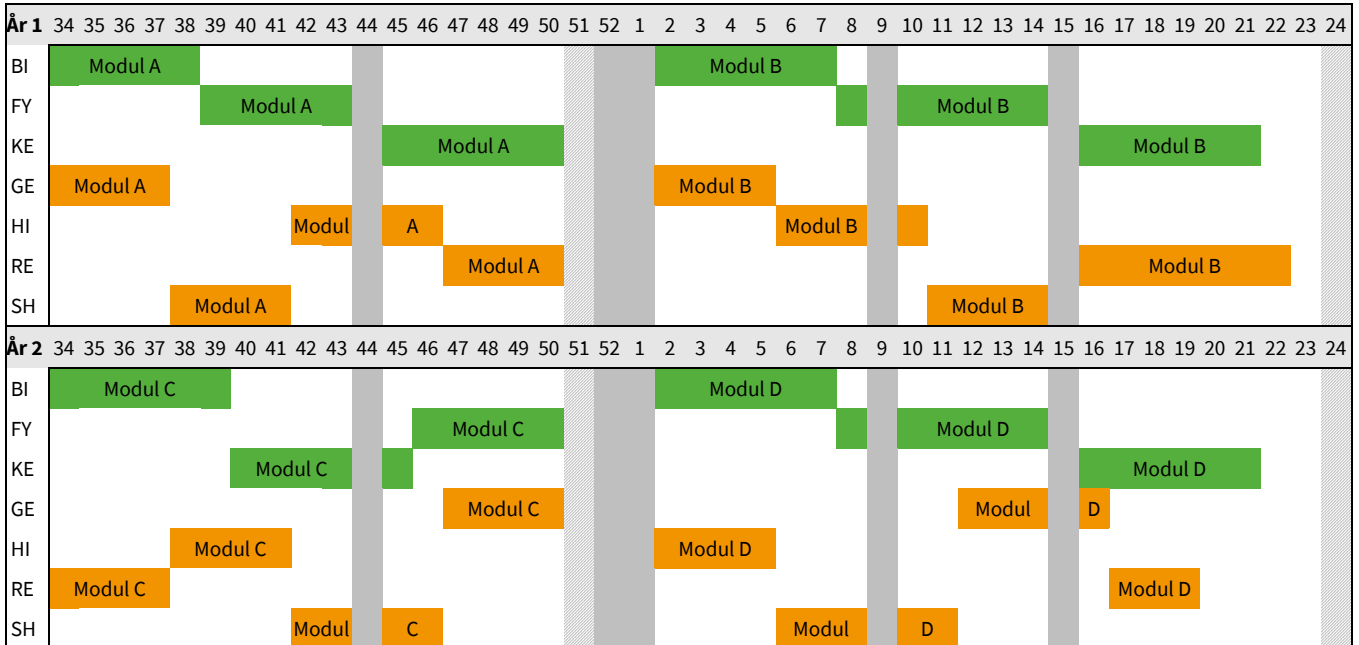
Med utgångspunkt i NO- och SO-ämnena ges nedan exempel på hur timplanerna kan anpassas till elevernas och organisationens förutsättningar. Grundupplägget och tre olika alternativ för kombinationen av NO och SO diskuteras nedan.

I *Tabell 1* illustreras *Intensivsvenskas* grundupplägg för NO- och SO-ämnena. Det tvååriga upplägget innebär att alla NO-ämnena (biologi, fysik, kemi) och SO-ämnena (geografi, historia, religion, samhällskunskap) är i gång varje termin, men inte samtidigt. Siffrorna i tabellen motsvarar veckonummer. Varje termin läser eleverna en modul i varje ämne (en modul sträcker sig över 4–6 veckor). NO-ämnena har i grundupplägget tre undervisningstimmar per vecka och SO-ämnena har fyra.

I grundupplägget läses alltså alla NO- och SO-ämnena över två år, vilket ger eleverna tid att utveckla skolspråket i svenska inom ramen för varje skolämne innan respektive ämneskurser avslutas termin 4. Detta upplägg möjliggör också

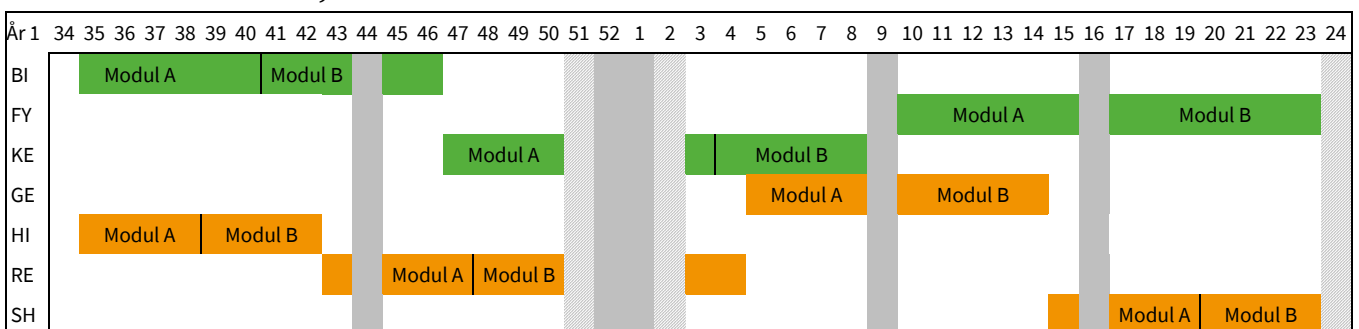
nästintill sömlösa övergångar inom NO- respektive SO-ämnena och minskar därmed den skenbara innehållsliga splittringen. Till exempel rör modul B i alla NO-ämnen människokroppen på olika sätt.

Tabell 1. Intensivsvenskas tvååriga grundupplägg för NO- och SO-ämnena

I Tabell 2 illustreras variant A vars särdrag är längre men färre ämnesperioder per ämne varje läsår. Denna variant omfattar alltså färre ämnesbyten och kan vara att föredra om olika undervisande lärare kommer i fråga för varje NO- eller SO-ämne. Upplägget för variant A innebär att elevernas läser modul A och B efter varandra i varje ämne. Det medför å ena sidan att varje NO- respektive SO-ämne har längre sammanhängande undervisningstid, å andra sidan att varje ämne endast förekommer under en period under ett läsår (i jämförelse med 1 gång/termin i Intensivsvenskas grundupplägg). Eleverna läser således modul A och B i varje ämne under läsår ett och modul C och D under läsår två (visas inte i tabellen).

Tabell 2. Variant A: Tvåårscykel med längre men färre ämnesperioder (år 2 visas inte i tabellen)

I *Tabell 3* illustreras variant B som innebär ett ettårsperspektiv på NO- och SO-ämnena, istället för ett tvåårsperspektiv. Med variant B läser eleverna alla fyra modulerna i två NO-ämnen och två SO-ämnen under ett läsår, vilket ger eleverna möjlighet att nå betyg i dessa fyra ämnen. Vad gäller SO-ämnena läggs samma antal undervisningstimmar på två SO-ämnen i stället för fyra, så att eleverna läser alla fyra moduler i dessa två SO-ämnen på ett i stället för två läsår. Till skillnad från grundupplägget och variant A har NO-ämnena fyra undervisningstimmar per vecka.

Variant B kan lämpa sig för elever som varit i Sverige en längre tid och kommit lite längre i sin språkutveckling i svenska. Eventuellt har eleven betyg i något eller några SO-ämnen sedan tidigare och ges då en möjlighet att inom första året på språkintröduktionsprogrammet nå de betyg hen behöver för att söka vidare till ett annat program. I ett eventuellt år två läser eleven de andra NO- och SO-ämnena, alternativt det eller de ämnen som eleven inte har uppnått målen i.

Tabell 3. Variant B: Ettårscykler med två NO- respektive två SO-ämnena

	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24									
BI			Modul A	Modul B																				Modul C			Modul D																									
FY																																																				
KE										Modul A	Modul B													Modul C																												
GE																																																				
HI			Modul A	Modul B																					Modul C			Modul D																								
RE																																																				
SH																																																				

I *Tabell 4* illustreras variant C som i grunden är en implementering av variant B i två klasser med följande särdrag: (i) SO- och NO-undervisningen schemaläggs i samma schemapositioner i klass 1 och 2, (ii) båda klasserna läser alla moduler i två NO-ämnen och två SO-ämnen under ett läsår, men ämneskombinationen skiljer sig klasserna emellan. Samtliga SO- och NO-ämnen är då i gång varje läsår på skolan. Som fjärde NO-ämne kan skolan antingen erbjuda teknik (förkortat TK i tabellen) eller upprepa det ämne (bland biologi, fysik och kemi) som flest elever saknar betyg i. Med variant C kan eleverna gå mellan klasserna beroende på vilka ämnen de behöver läsa. Fler elever får på så sätt möjlighet att på ett år bli behöriga till vidare studier trots att skolan inte erbjuder alla ämnen i varje klass. Variant C innebär således en schemateknisk lösning som lämpar sig i skolor där många elever har betyg i olika SO- och NO-ämnen från tidigare skolgång i Sverige eller hemlandet.

Tabell 4. Variant C: Ettårscykler i två parallellt schemalagda klasser med varsin kombination av två SO-ämnen och två NO-ämnen.

		34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24							
Klass 1	GE	Modul A	Modul B																					Modul C	Modul D																										
	HI												Modul A	Modul B																																			Modul C	Modul D	
	BI	Modul A	Modul B																						Modul C	Modul D																									
	FY												Modul A	Modul B																																			Modul C	Modul D	
Klass 2	RE	Modul A	Modul B																						Modul C	Modul D																									
	SH												Modul A	Modul B																																				Modul C	Modul D
	KE	Modul A	Modul B																						Modul C	Modul D																									
	TK												Modul A	Modul B																																					Modul C

Skolorna som har testat ämnesplaneringarna har alla valt olika implementeringsvarianter anpassade till specifika förutsättningar på skolan för mottagande, skolorganisation, lärartillgång, osv. Det skolledning och schemaläggare behöver känna till för att kunna göra tjänstefördelning och schemaläggning är antalet undervisningstimmar per vecka och modul i varje ämne. Det är i nästa steg också den informationen som den enskilda läraren behöver för att anpassa innehåll och mål i ämnesplaneringarna till det egna schemat och elevgruppen (om man t.ex. ska sträcka ut modulerna över terminen eller komprimera dem).

Generell läsguide för modulerna

1 Modul A. Kartkunskap och namngeografi (4 v., 4 tim./v.)

Termin 1, hösttermin

vecka	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52		
Ge	A. Kartkunskap & namngeografi																				
Hi									A. Historiskt tänkande			Odling och kanalbevattning									
Re														A. Introduktion, hinduism & buddhism							
Sh			A. Demokrati, mänskliga rättigheter, nationella minoriteter																		

3 **MODULINNEHÅLL**
 Modul A i geografi innehåller två områden: 1- kartkunskap och 2- namngeografi, med tyngdvikt på kartkunskap. Modulen fokuserar på jordgloben/världskartan, kartprojektioner, geografiska informationssystem, väderstreck, gradnätet och praktiska kartövningar. Eleven använder atlas, konturkartor och datorövningar (Seterra online) för att lära sig länder och huvudstäder. Urvalet är förslagsvis de 50 största länderna efter befolkning och de 30 till ytan största länderna samt dessa länders huvudstäder.

4 **MODULMÅL FÖR MODUL A I GEOGRAFI**

- 5 **Område 1**
1. Eleven kan använda kartbokens innehållsförteckning och register.
  2. Eleven kan använda olika typer av kartor och förstår vilken information de kan ge.
  3. Eleven kan skillnaden mellan jordgloben och kartprojektioner.
  4. Eleven kan orientera sig med hjälp av väderstecken och gradnätet.
  5. Eleven kan namnen på världsdelarna, stora hav, bergskedjor, floder och öknar.

6 **Koppling till Lgr 11**

- Centralt innehåll åk 7-9, Kunskapskrav för betyg E åk 9.
- "Eleven kan undersöka omvärlden och använder då kartor och andra geografiska källor, teorier, metoder och tekniker på ett i huvudsak fungerande sätt, samt för enkla och till viss del underbyggda resonemang om olika källors trovärdighet och relevans."
  - "Eleven kan även använda geografiska begrepp på ett [...] fungerande sätt."
  - "Eleven har grundläggande kunskaper om världsdelarnas namngeografi och visar det genom att [...] beskriva lägen på och storleksrelationer mellan olika geografiska objekt."

7 **OMRÅDE 1: KARTKUNSKAP (13 LEKTIONER, INKL. EXAMINATION, FÅLTSTUDIE OCH UPPFÖLJNING AV EXAMINATION)**

Lektion 1. Ämnesintroduktion och diagnos

- 8 **Innehåll**
- Introduktion av geografifämnet
  - Diagnos – namngeografi: världsdelar, hav, bergskedjor, floder, öknar
- 9 **Resurser, förslag på aktiviteter**
- Undervisningsfilm på Learnify: "Planeten jorden – En introduktion till geografi"
  - Gloorups digitala läromedel i geografi: konturkartor: "Världen, naturnamn"
- 10 **Begrepp** geografi, världsdelar, hav, bergskedja, flod, öken

1. Modulens rubrik och omfattning
2. Placering av modulen i Intensivsvenskans grundupplägg
3. Innehåll för modulen
4. Mål för modulen
5. Mål för området
6. Områdets koppling till Lgr 11
7. Rubrik för området
8. Innehåll för lektionen
9. Förslag på undervisningsresurser, till exempel webblänkar, Studi-filmer och samarbeten med andra ämnen.
10. Begrepp som är relevanta för lektionen.

Ämnesplaneringarna i SO

Varje SO-ämne är indelat i fyra moduler (modul A, B, C, D), där en modul motsvarar 15–20 undervisningstimmar. I grundmodellen läser eleverna varje termin alla fyra SO-ämnena, dock ett SO-ämne i taget. Eftersom innehållet i modulerna är fastställda och också kopplade till ett visst antal undervisningstimmar går de att läsa i den takt som passar klassens schema. Olika skolor har också kombinerat de fyra ämnesmodulerna på olika sätt i relation till varandra.

Nedan följer en överblick som visar grundversionen av SO-ämnesplaneringarna. Varje termin visas i överblickens som en tabell med ett ämne per rad (Ge = geografi, Hi = historia, Re = religion, Sh = samhällskunskap), och veckonumren anges i översta raden. Rubriken på modulerna anger vilka teman som behandlas i modulen.

Undervisningstiden fördelas över 2 år med 4 timmar i veckan. Varje modul omfattar 3–7 veckor. I grundversionen alterneras ämnena så att en modul i varje ämne läses i taget. Alltså innefattar första terminen modul A i alla fyra ämnen och andra terminen modul B i alla fyra ämnen. Modulerna C och D läses andra året.

Terminsöversikt

Termin 1, hösttermin

vecka	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52		
Ge	A. Kartkunskap & namngeografi																				
Hi									A. Historiskt tänkande			Odling och kanalbevattning									
Re														A. Introduktion, hinduism & buddhism							
Sh					A. Demokrati, mänskliga rättigheter, nationella minoriteter																

Termin 2, vårtermin

vecka	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
Ge	B. Väder, klimat, vegetation																							
Hi					B. Expansion/ Arv från förr																			
Re															B. De abrahamitiska religionerna									
Sh										B. Rättssystemet och källkritik														

Buffert

Termin 3, hösttermin

vecka	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	
Ge														C. Klimatförändringar, befolkning						
Hi				C. Revolutionerna, politiska ideologier																
Re	C. Etik och moral																			
Sh								C. Så styrs Sverige och EU,				politiska ideologier, och mass-media								

Buffert

Termin 4, vårtermin

vecka	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
Ge											D. Globaliserings- &			Utvecklingsfrågor										
Hi	D. Konflikt och globalisering, 1900-talet																							
Re																D. Rel. & livsåskåd. i modern tid								
Sh					D. Konflikter och FN, arbetsmarknad,				Samh. - & hush.-ekonomi															

Buffert

Terminsöversikten utgår från att en normal hösttermin löper från vecka 34 till och med vecka 51 (som ofta är halv), och att höstlovet infaller vecka 44. Höstterminen består av 16–17 undervisningsveckor. För vårterminen utgår terminsöversikten från att terminen löper från vecka 2 till och med vecka 24 med sportlov och påsklov. Vårterminen består av 19 undervisningsveckor. Lovveckorna under våren infaller på olika tidpunkter i olika delar av landet och ibland olika år. Lovveckorna är utplacerade på specifika veckor i terminsöversikterna, men måste alltså anpassas till aktuella terminstider. Vårterminens sista 2–3 veckor har inte tagits med i någon modul för att ge utrymme för repetition, nationella prov eller andra schemabrytande examinationer eller aktiviteter.

Läsguide till ämnesplaneringarna i SO

På nästa sida börjar den detaljerade beskrivningen av ämnet historia. Varje **modul** inleds med ett utdrag från 2-årsöverblicken som visar när modulen är tänkt att behandlas, både tidsmässigt och i förhållande till de andra SO-ämnena. Efter överblicken följer en ruta med **modulmål** hämtad från kursplanen i ämnet, närmare bestämt från centralt innehåll i årskurs 7–9 och kunskapskrav för betyg E i slutet av årskurs 9. Vissa moduler innehåller flera tematiska **områden**. **Notera att det för modul B i historia finns två alternativa moduler.** Den ena bygger på ett tematiskt upplägg medan det andra bygger på ett kronologiskt.

Därefter följer ett detaljerat innehåll för varje vecka som även anger vilka **veckomål** eleven arbetar mot. Målen kan vara inriktade mot kunskaper, färdigheter eller förmågor, mm. Ämnesplaneringarna fungerar både som underlag för lärarens planering och läraren kan bocka av varje veckomål när innehållet har behandlats i undervisningen alternativt när eleverna bedöms ha uppnått målet. För vissa ämnen finns det även planering på lektionsnivå. Veckomålen är konkretiseringar av modulmålen, som förhåller sig till kunskapskraven i kursplanen under avsnittet **koppling till Lgr 11**.

Till vissa veckor anger ämnesplaneringen även **förslag på undervisningsresurser** såsom lektionsplaneringar, laborationer, Studi-filmer, andra webbresurser, möjliga samarbeten, etc.

Mål och innehåll för modulerna

Modul A. Kartkunskap och namngeografi (4 v., 4 tim./v.)

Termin 1, hösttermin

vecka	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52		
Ge	A. Kartkunskap & namngeografi																				
Hi									A. Historiskt tänkande			Odling och kanalbevattning									
Re														A. Introduktion, hinduism & buddhism							
Sh					A. Demokrati, mänskliga rättigheter, nationella minoriteter																
																					Buffert

MODULMÅL FÖR MODUL A I GEOGRAFI

OMRÅDE 1: KARTKUNSKAP

Ur Centralt innehåll årskurs 7-9:

Eleven kan

1. använda kartbokens innehållsförteckning och register.
2. använda olika typer av kartor och förstår vilken information de kan ge.
3. skillnaden mellan jordgloben (*centralt innehåll årskurs 1-3*) och kartprojektioner.
4. orientera sig med hjälp av väderstecken och gradnätet.
5. namnen på världsdelen, stora hav, bergskedjor, floder och öknar.

Ur Kunskapskrav för betyg E årskurs 9:

1. ”Eleven kan undersöka omvärlden och använder då kartor och andra geografiska källor, teorier, metoder och tekniker på ett i huvudsak fungerande sätt, samt för enkla och till viss del underbyggda resonemang om olika källors trovärdighet och relevans.”

2. ”Eleven kan även använda geografiska begrepp på ett [...] fungerande sätt.”

3. ”Eleven har grundläggande kunskaper om världsdelarnas namngeografi och visar det genom att [...] beskriva lägen på och storleksrelationer mellan olika geografiska objekt.”

OMRÅDE 2: NAMNGEOGRAFI

Ur Centralt innehåll årskurs 7-9

1. ”Namn och läge på världsdelarnas viktigare länder [...] och orter.”

Ur Kunskapskrav för betyg E årskurs 9:

1. ”Eleven har **grundläggande** kunskaper om världsdelarnas namngeografi och visar det genom att med **viss** säkerhet beskriva lägen på och storleksrelationer mellan olika geografiska objekt.”

OMRÅDE 1: KARTKUNSKAP (13 LEKTIONER, INKL. EXAMINATION, FÄLTSTUDIE OCH UPPFÖLJNING AV EXAMINATION)

Lektion 1. Ämnesintroduktion och diagnos

Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Introduktion av geografiämnet • Diagnos – namngeografi: världsdelar, hav, bergskedjor, floder, öknar
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Undervisningsfilm på Learnify: ”Planeten jorden – En introduktion till geografi” • Gleerups digitala läromedel i geografi: konturkartor: ”Världen, naturnamn”
Begrepp	geografi, världsdelar, hav, bergskedja, flod, öken

Lektion 2. Jordgloben och kartprojektioner

Lektionsmål	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Eleven kan beskriva skillnader mellan en jordglob och några kartprojektioner. ☐ Eleven förstår att världskartor kan se olika ut, och förklara varför.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Läraren illustrerar med en apelsin att alla kartor är mer eller mindre felaktiga

	<ul style="list-style-type: none"> • Jämförelse av platser på jordglob och världskarta storleksmässigt • Visa kartprojektionerna Mercators, Peters och Van der Grintens. • Läs kapitlet ”Bara jordgloben visar helt rätt” i Gleerups (eller motsvarande läromedel).
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • världsatlas • Studi-film: Från rund glob till platt karta • Studi-film: Världskartans kanter • Studi-film: Kortaste avståndet på en karta • Studifilm: Kartprojektioner
Begrepp	jordglob, världskarta, atlas, kartprojektioner

Lektion 3. Kartbok, register och innehållsförteckning

Lektionsmål	☐ Eleven kan använda en kartbok med hjälp av register och innehållsförteckning.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Repetera lektion 2 • Praktiska kartboksövningar kring register och innehållsförteckning
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • undervisningsfilm på Learnify och SLI: ”Kartan – geografiska begrepp och symboler” • världsatlas
Begrepp	register, innehållsförteckning, atlas

Lektion 4. Väderstrecken

Lektionsmål	☐ Eleven kan redogöra för och berätta om väderstrecken.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Praktiska kartboksövningar kring register och innehållsförteckning samt riktning
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Kartböcker
Begrepp	väderstrecken

Lektion 5. Olika typer av kartor

Lektionsmål	☐ Eleven känner till olika typer av kartor; topografiska och tematiska. ☐ Eleven kan använda kartans skala.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Praktiska kartboksövningar kring kartans färger och symboler
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Studi-film: Tematiska kartor
Begrepp	topografisk karta, tematisk karta, politisk karta, skala

---

Lektion 6. Gradnätet i teori och praktik

Lektionsmål	☐ Eleven kan använda gradnätet.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Genomgång av gradnätet och praktiska övningar
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Jordglob • Kartbok
Begrepp	ekvatorn, vändkretsarna, polcirkelarna, nordpolen, sydpolen, nollmeridianen, longitud, latitud, längdgrad, breddgrad

---

Lektion 7 och 8. Repetition inför examination

Lektionsmål	☐ Repetera kunskapskraven för lektion 1–6 inför examinationen.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Repetition
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Repetition av filmer och länkar v. 1–6
Begrepp	Repetition av begreppen från område 1

Lektion 9 och 10. Examination område 1: kartkunskap

Lektionsmål   Eleven visar genom examination sin kunskapsnivå.

Innehåll   • Provet har tre delar:
                          1) namngeografi (samma som användes för
                                  diagnosen)
                          2) kunskapsfrågor utifrån undervisningen i
                                  kartkunskap
                          3) en praktisk del med kartbok som hjälpmedel

**Resurser,
förslag på
aktiviteter**   • Kartbok

Begrepp   De begrepp som tillhör område 1

Lektion 11 och 12. Naturgeografisk fältstudie

Lektionsmål   Eleven kan använda kartor för att studera geografiska
                                  objekt i verkligheten.

Innehåll   • Studera och besök geografiskt intressanta objekt i
                                  närområdet med hjälp av kartor.

**Resurser,
förslag på
aktiviteter**   Fältstudien kan genomföras vid lämpligt tillfälle under modul A
                                  och gärna i samarbete med ämnet idrott och hälsa.

Begrepp   De begrepp som tillhör område 1

OMRÅDE 2: NAMNGEOGRAFI (3 LEKTIONER)

Lektion 13: Världens länder och huvudstäder

Lektionsmål	☐ Eleven kan använda atlas för att markera länder på numrerad konturkarta (blindkarta).
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Arbete med atlas och numrerade konturkartor (blindkartor).
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Gleerups digitala läromedel i geografi; konturkartor: "Världen" • Seterra online (de 30 största länderna efter befolkning, de 30 största länderna efter befolkning huvudstäder, de 50 största länderna efter befolkning, de 50 största länderna efter befolkning huvudstäder, de 30 till ytan största länderna) • Världsatlas • Undervisningsfilm på Learnify: "Världsdelar – en översikt"
Begrepp	världsdel, land, huvudstad

Lektion 14 och 15: Världens länder och huvudstäder

Lektionsmål	☐ Eleven visar förståelse för läget för viktiga länder och kan ange respektive lands huvudstad.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Arbete med atlas, blindkarta och Seterra.
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Gleerups digitala läromedel i geografi; konturkartor: "Världen" • Seterra online (de 30 största länderna efter befolkning, de 30 största länderna efter befolkning huvudstäder, de 50 största länderna efter befolkning, de 50 största länderna efter befolkning huvudstäder, de 30 till ytan största länderna) • Världsatlas
Begrepp	världsdel, land, huvudstad

Lektion 16: Uppföljning av examination för område 1 (kartkunskap)

- Lektionsmål**   Repetition av område 1 (kartkunskap) och område 2 (namngeografi)
- Innehåll**   • Genomgång av kartkunskapsprovet
• Fortsatta övningar i namngeografi (länder och huvudstäder)
• Examination av namngeografin sker förslagsvis i samband med inledningen av modul B i geografi
- Resurser, förslag på aktiviteter**   Se tidigare resurser.
- Begrepp**   De begrepp som tillhör område 1 och 2

Observera:

- Urvalet är förslagsvis de femtio största länderna efter befolkning och de trettio till ytan största länderna samt dessa länders huvudstäder.
- Modul A i geografi innehåller två områden: 1- kartkunskap och 2- namngeografi, med tyngdvikt på kartkunskap.
- Område 2 examineras i början av den andra modulen i geografi, modul B. Eleverna ska lära sig de geografiska namnen på svenska.

Modul B. Väder, klimat och vegetation (4 v., 4 tim./v.)

Termin 2, vårtermin

vecka	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
Ge	B. Väder, klimat, vegetation																							
Hi					B. Expansion/ Arv från förr																			
Re															B. De abrahamitiska religionerna									
Sh										B. Rättssystemet och källkritik														

MODULINNEHÅLL FÖR MODUL B I GEOGRAFI

Ur Centralt innehåll årskurs 7-9:

1. Eleven visar förståelse för faktorer som påverkar temperatur, vindar och nederbörd.
2. Eleven kan tolka klimatdiagram och kartor över nederbörd och temperatur.
3. Eleven kan placera klimatzonerna på en världskarta och kan beskriva typiska kännetecken för vegetation, djurliv och markanvändning.

Ur Kunskapskrav för betyg E årskurs 9:

1. ”Eleven har **grundläggande** kunskaper om samspelet mellan människa, samhälle och natur, och visar det genom att föra **enkla och till viss del** underbyggda resonemang om orsaker till och konsekvenser av [...] klimat, vegetation och klimatförändringar i olika delar av världen.”
2. ”Eleven kan även använda geografiska begrepp på ett **i huvudsak** fungerande sätt.”
3. ”Eleven kan undersöka omvärlden och använder då kartor och andra geografiska källor, teorier, metoder och tekniker på ett **i huvudsak** fungerande sätt, samt för **enkla och till viss del** underbyggda resonemang om olika källors trovärdighet och relevans.”

Lektion 1. Examination (namngeografi)

Lektionsmål	☐ Examination av momentet namngeografi från modul A
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Provet innehåller bildkartor över världens länder och huvudstäder (världens 50 största länder efter befolkning samt världens 30 till ytan största länder: totalt ca 60 länder och dessa länders huvudstäder).
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Gleerups digitala läromedel i geografi; konturkartor: "Världen"
Begrepp	De begrepp som tillhör område 2 i modul A: namngeografi

---

Lektion 2. Begreppen väder & klimat och varför vi har årstider

Lektionsmål	☐ Eleven visar förståelse för vad som omfattas av begreppen väder respektive klimat, och kan förklara varför vi har årstider i Sverige.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Begreppen väder och klimat • Orsaker till våra årstider
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Jordglob • Studi-film: Introduktion till klimat och väder
Begrepp	väder, klimat, atmosfär, temperatur, nederbörd, luftfuktighet, vind, lufttryck, medelvärden, jordaxelns lutning, jordens rotation, zenit, ekvatorn, vändkretsarna, årstider, vår, sommar, höst, vinter

---

Lektion 3. Faktorer som påverkar temperaturen

Mål	☐ Eleven visar förståelse för vad som påverkar en plats temperatur.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Hur en plats temperatur påverkas av avståndet till ekvatorn, höjden över havet, avståndet till hav (kust–inland, vindar och havsströmmar) • Temperaturkartor

Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Studi-film: Golfströmmen
Begrepp	temperatur, atmosfär, zenit, kustklimat, inlandsklimat, vind, havsströmmar, Golfströmmen

---

Lektion 4. Vindar, högtryck och lågtryck

Mål	☐ Eleven kan redogöra för hur vind uppkommer.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Vad vind är och hur vindar uppkommer • Atmosfärens allmänna cirkulation, sjö- och landbris, monsunvindar
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Studi-film: Luftryck och vindar
Begrepp	vind, högtryck och lågtryck, passadvindar, sjöbris, landbris, monsunvindar

---

Lektion 5. Nederbörd

Lektionsmål	☐ Eleven kan redogöra för hur nederbörd uppkommer.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Tre former av nederbörd: regn, snö och hagel • Hur nederbörd uppstår och de tre nederbördstyperna • Nederbördskartor
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Studi-film: Regn • Studi-film: Vattnets kretslopp • Undervisningsfilm på Learnify och SLI: ”Extrema platser: Cherrapunjee i Indien”
Begrepp	nederbörd, regn, snö, hagel, avdunsta, kondensera, smälta, frysa, konvektiv nederbörd, orografisk (sluttnings-) nederbörd, frontnederbörd, monsun

Lektion 6. Repetition och tropiska orkaner

Lektionsmål	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Eleven repeterar lektionerna om temperatur, vind och nederbörd. ☐ Eleven kan redogöra för hur tropiska orkaner uppstår och vilka områden som är särskilt sårbara för tropiska orkaner.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Hur tropiska orkaner uppstår och vilka områden som är särskilt sårbara för tropiska orkaner
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Studi-film: Orkaner • Ur Skola: Fatta vindars kraft
Begrepp	tropiska orkaner (cykloner, hurriganes, tyfoner, willy-willies), skyfall, översvämningar

---

Lektion 7. Klimatdiagram

Lektionsmål	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Eleven visar förståelse för hur man tolkar klimatdiagram.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Exempel på klimatdiagram och hur man läser av dessa
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Klimatdiagram finns t ex i Gleerups digitala läromedel
Begrepp	klimatdiagram, medelnederbörd, medeltemperatur

Lektion 8. Klimatzonerna: tropiskt klimat

Lektionsmål	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Eleven kan redogöra för vad som kännetecknar den tropiska klimatzonen.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Karta över klimatzoner • Kännetecknen för den tropiska klimatzonen och vegetationstyperna regnskog och savann inklusive djurliv och markanvändning
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Studi-film: Jordens klimatzoner • Undervisningsfilm på Learnify: ”Den hotade regnskogen” (se bifogat dokument)
Begrepp	klimatzon, tropikerna, vegetation, ekvatorn, regnskog, savann

Lektion 9. Klimatzonerna: subtropiskt klimat

Lektionsmål	☐ Eleven kan redogöra för vad som kännetecknar den subtropiska klimatzonen.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Karta över klimatzonerna. • Kännetecknen för den subtropiska klimatzonen och vegetationstyperna öken och medelhavsklimat inklusive djurliv och markanvändning.
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Studi-film: Jordens klimatzoner • Undervisningsfilm på Learnify och SLI: ”Vi lär oss om naturtyper del 2 - öken” • Undervisningsfilm på Learnify: ”Jordens öknar” • Undervisningsfilm på SLI och Learnify: ”Extrema platser: Atacamaöknen i Chile”
Begrepp	subtropiska zonen, öken, oas, Sahelområdet, medelhavsklimat, macchia

---

Lektion 10. Klimatzonerna: tempererat klimat

Lektionsmål	☐ Eleven visar förståelse för vad som kännetecknar den tempererade klimatzonen.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Karta över klimatzonerna. • Kännetecknen för den tempererade klimatzonen och vegetationstyperna lövskog och barrskog inklusive djurliv och markanvändning.
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Studi-film: Jordens klimatzoner
Begrepp	tempererat klimat, lövskog, barrskog, tajga

Lektion 11. Polarzonen

Lektionsmål	☐ Eleven visar förståelse för vad som kännetecknar polarzonen.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Karta över klimatzonerna. • Kännetecknen för polarzonen och vegetationstypen tundra samt inlandsis/glaciärer inklusive djurliv och markanvändning.
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Studi-film: Jordens klimatzoner
Begrepp	polarzonen, Arktis, Antarktis, tundra, inlandsis, havsis, glaciär, permafrost

---

Lektion 12 och 13. Jämförelse av klimat

Lektionsmål	☐ Eleven kan redogöra för skillnader mellan Sveriges klimat och klimatet i det egna hemlandet.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Eleverna får en kort text om Sveriges klimat. Med hjälp av klimatkartor, klimatdiagram och faktatexter undersöker och beskriver eleverna klimatet i sitt hemland och jämför med Sveriges klimat.
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Studi-film: Jordens klimatzoner
Begrepp	Se föregående veckors ord och begrepp

Lektion 14: Buffert och repetition av modul B

Lektionsmål	☐ Eleven visar förståelse och kan redogöra för faktorer som påverkar temperatur, vindar och nederbörd. ☐ Eleven kan tolka klimatdiagram och kartor över nederbörd och temperatur. ☐ Eleven kan placera klimatzonerna på en världskarta och kan beskriva typiska kännetecknen för vegetation, djurliv och markanvändning.
Innehåll	Se tidigare veckors innehåll.

Resurser, förslag på aktiviteter	Se tidigare veckors resurser och aktiviteter.
Begrepp	nederbörd, temperatur, atmosfär, klimatzon, klimat, väder, vegetation, vind, högttryck, lågttryck, ekvatorn, vändkretsarna, monsun, golfströmmen, savann, stäpp, klimatdiagram, medelnederbörd, medeltemperatur öken, glaciär, tropisk orkan, regnskog, tropiska orkaner (cykloner, hurricanes, tyfoner, willy-willies), skyfall, översvämningar tempererat klimat, lövskog, barrskog, tajga barrskog, lövskog, polarzonen, Arktis, Antarktis, tundra, inlandsis, havsis, glaciär, permafrost.

Lektion 15 och 16: Examination

Lektionsmål	☐ Eleven visar sin kunskapsnivå genom examination.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Examination. • Genomgång av examinationen (återkoppling).
Begrepp	De begrepp som tillhör modul B

Observera:

- Område 2 i modul A examineras i början av den andra modulen i geografi, modul B.

Modul C. Klimatförändringar och befolkning (4 v., 4 tim./v.)

Termin 3, hösttermin

vecka	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52
Ge																			
Hi					C. Revolutionerna, politiska ideologier										C. Klimatförändringar, befolkning				
Re	C. Etik och moral																		
Sh										C. Så styrs Sverige och EU,			politiska ideologier, och mass-media						

MODULMÅL FÖR MODUL C I GEOGRAFI

OMRÅDE 1: KLIMATFÖRÄNDRINGAR

Ur Centralt innehåll årskurs 7-9:

1. Eleven kan förklara vad den globala uppvärmningen beror på och vilka konsekvenser detta får för människan, samhället och miljön i olika delar av världen.
2. Eleven kan identifiera platser som är sårbara för klimatförändringar.
3. Eleven kan resonera kring hur individer, grupper och samhällen kan förebygga klimatrelaterade risker.
4. Eleven har kunskap om förnybara energitillgångar, till exempel sol- och vindenergi och alternativa drivmedel.
5. Eleven kan resonera kring intressekonflikter om naturresurser, till exempel om tillgång till vatten och mark.

Ur Kunskapskrav för betyg E årskurs 9:

1. ”Eleven har **grundläggande** kunskaper om samspelet mellan människa, samhälle och natur, och visar det genom att föra **enkla och till viss del** underbyggda resonemang om orsaker till och konsekvenser av [...] klimat, vegetation och klimatförändringar i olika delar av världen.”

2. "Eleven för **enkla och till viss del** underbyggda resonemang om klimatförändringar och olika förklaringar till dessa samt deras konsekvenser för människa, samhälle och miljö i olika delar av världen."
3. "Eleven kan även använda geografiska begrepp på ett **i huvudsak** fungerande sätt."
4. "Eleven kan undersöka omvärlden och använder då kartor och andra geografiska källor, teorier, metoder och tekniker på ett **i huvudsak** fungerande sätt, samt för **enkla och till viss del** underbyggda resonemang om olika källors trovärdighet och relevans."
5. "Eleven kan resonera om olika ekologiska, ekonomiska och sociala hållbarhetsfrågor och redogör då för **enkla och till viss del** underbyggda förslag på lösningar där några konsekvenser för människa, samhälle och natur vägs in."

OMRÅDE 2: BEFOLKNING OCH SAMHÄLLSPLANERING

Ur Centralt innehåll årskurs 7-9:

Eleven kan redogöra för och resonera kring:

1. hur jordens befolkning är fördelad över jorden
2. orsaker till och konsekvenser av den ojämna befolkningsfördelningen
3. samband mellan fattigdom, ohälsa och befolkningstäthet
4. vägar till en hållbar utveckling för jordens befolkning.
5. orsaker till och konsekvenser av migration
6. orsaker till och konsekvenser av urbanisering
7. eleven kan genomföra en kulturgeografisk fältstudie med fokus på samhällsplanering

Ur Kunskapskrav för betyg E årskurs 9:

1. "Eleven har **grundläggande** kunskaper om samspelet mellan människa, samhälle och natur, och visar det genom att föra **enkla och till viss del** underbyggda resonemang om orsaker till och konsekvenser av [...] klimat, vegetation och klimatförändringar i olika delar av världen."
2. "Eleven kan även använda geografiska begrepp på ett **i huvudsak** fungerande sätt."
3. "Eleven kan undersöka omvärlden och använder då kartor och andra geografiska källor, teorier, metoder och tekniker på ett **i huvudsak** fungerande sätt, samt för **enkla och till viss del** underbyggda resonemang om olika källors trovärdighet och relevans."
4. "Vid fältstudier använder eleven kartor och andra verktyg på ett **i huvudsak fungerande** sätt."

5. ”Eleven kan resonera om olika ekologiska, ekonomiska och sociala hållbarhetsfrågor och redogör då för **enkla och till viss del** underbyggda förslag på lösningar där några konsekvenser för människa, samhälle och natur vägs in.”

OMRÅDE 1: KLIMATFÖRÄNDRINGAR (6 LEKTIONER)

Lektion 1. Klimatförändringar, orsaker

Lektionsmål	☐ Eleven kan beskriva naturliga klimatvariationer och hur människan har påverkat klimatet.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Olika orsaker till naturliga klimatvariationer, växthuseffekten • Hur mänsklig påverkan på klimatet leder till förstärkt växthuseffekt och global uppvärmning
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Studi-film: Klimatförändringar • Studi-film: Växthugaser • Studi-film: Klimatförändringarnas historia • Studi-film: Växthuseffekten
Begrepp	naturliga klimatvariationer, atmosfär, naturlig växthuseffekt, förstärkt växthuseffekt, fossila bränslen, växthugaser, global uppvärmning

Lektion 2. Klimatförändringar, orsaker och konsekvenser

Lektionsmål	☐ Eleven kan beskriva hur människan påverkar klimatet och vad konsekvenserna av klimatförändringarna kan bli.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Repetition av orsaker till global uppvärmning. • Konsekvenser av global uppvärmning som smältande glaciärer, stigande havsyttnivåer, översvämningar, torka, extremväder • Påverkan på olika ekosystem och risk för konflikter
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Studi-film: Växthuseffektens återkopplingsmekanismer • Undervisningsfilm på UR: ”Klimatresan: Kiribatis försvinnande örike”
Begrepp	smältande glaciärer, stigande havsyttnivåer, översvämningar, torka, extremväder, påverkan på ekosystem och risk för konflikt

---

Lektion 3. Klimatförändringar, hur kan vi minska utsläppen av växthusgaser?

Lektionsmål	☐ Eleven kan resonera kring möjliga lösningar på klimatkrisen med fokus på transporter och energiförsörjning samt de intressekonflikter som kan uppstå kring vatten och mark.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Koldioxidavtryck och hur man kan minska det • Dagens energiförsörjning i Sverige och i världen • Olika drivmedel • Förnybara energikällor • För- och nackdelar med olika energikällor
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Studi-film: Koldioxidavtryck • Studi-film: Så minskar du ditt koldioxidavtryck • Studi-film: Fossila bränslen • Studi-film: Förnybara källor • Studi-film: Vattenkraft
Begrepp	koldioxidavtryck, fossila bränslen, förnybara energikällor, klimatsmart, hållbar utveckling

---

Lektion 4. Klimatförändringar, hur kan vi minska utsläppen av växthusgaser?

Lektionsmål	☐ Eleven kan resonera kring möjliga lösningar på klimatkrisen med fokus på klimatsmart mat.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Möjliga lösningar med fokus på mat. Koldioxidavtryck, klimatsmart mat • Repetition av lektion 3 • Åtgärder som kan vidtas av privatpersoner respektive makthavare lokalt och globalt
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Studi-film: Koldioxidavtryck • Studi-film: Så minskar du ditt koldioxidavtryck
Begrepp	koldioxidavtryck, matsvinn, närproducerat, klimatsmart mat, hållbar utveckling

Lektion 5 och 6: Repetition och examination

- Lektionsmål**   Eleven visar sin kunskapsnivå genom examination.
- Innehåll**   • Examination genom case eller rollspel om aktuell klimatrelaterad fråga i grupp alt. prov
- Begrepp**   De begrepp som tillhör område 1

OMRÅDE 2: BEFOLKNING OCH SAMHÄLLSPLANERING (10 LEKTIONER)

Lektion 7. Introduktion: tätbefolkat respektive glesbefolkat, befolkningsutveckling

- Lektionsmål**   Eleven kan använda kartor för att dra slutsatser om vilka områden på jorden som är tät- respektive glesbefolkade.
 Eleven kan tolka diagram över befolkningsutveckling och känner till att jordens befolkning ökar.
- Innehåll**   • Med hjälp av kartor beskriva vilka områden som är tätbefolkade respektive glesbefolkade och orsaker till detta
• Tolka diagram över jordens växande befolkning och prognoser över framtidens befolkningsutveckling.
- Resurser, förslag på aktiviteter**   • Studi-film: [Demografi, introduktion](#)
• Studi-film: [Var bor vi och varför?](#)
• Studi-film: [Jordens befolkning ökar](#)
• Undervisningsfilm på SLI: "Världens befolkning"
- Begrepp**   befolkningsfördelning, tätbefolkat, glesbefolkat, befolkningsökning

---

Lektion 8 Befolkningslära

- Lektionsmål**   Eleven kan tolka befolkningspyramider och använda demografiska begrepp.
- Innehåll**   • Studier av befolkningspyramider från olika länder
- Resurser, förslag på aktiviteter**   • Studi-film: [Befolkningspyramider](#)
• Studi-film: [Befolkningsprofiler](#)
• Studi-film: [Födelsetal och dödstal](#)

Begrepp befolkningspyramid, demografi, nativitet, mortalitet, fruktsamhetstal, naturlig folkökning, medellivslängd

---

Lektion 9. Befolkningsutveckling

Lektionsmål Eleven kan resonera kring demografisk transition och vägar till en hållbar utveckling för jordens befolkning.

Innehåll

- Den geografiska transitionsmodellen med fokus på Sverige
- Hur man kan använda den geografiska transitionsmodellen för att förutspå den framtida befolkningsutvecklingen i världen
- Vägar för att uppnå en hållbar utveckling för världens befolkning

Resurser, förslag på aktiviteter

- Studi-film: Den demografiska transitionsmodellen
- ”Don’t Panic – The Facts about Population”:
<https://www.gapminder.org/videos/dont-panic-the-facts-about-population/>

Begrepp geografisk transition, nativitet, mortalitet, fruktsamhetstal, befolkningsökning, familjeplanering, jämställdhet, medellivslängd

---

Lektion 10. Migration mellan länder

Lektionsmål Eleven kan resonera kring orsaker till och konsekvenser av migration mellan olika länder.

Innehåll

- Studera statistik över migration till och från Sverige samt i omvärlden.
- Olika orsaker till migration
- Konsekvenser av migration i länder som förlorar befolkning respektive länder som tar emot migranter

Resurser, förslag på aktiviteter

- Studi-film: [Migration](#)

Begrepp migrera, immigrant (invandrare), emigrant (utvandrare), pullfaktorer, pushfaktorer, permanent/tillfällig migration, frivillig/påtvingad migration, asyl, brain-drain

---

Lektion 11. Urbanisering

Lektionsmål	☐ Eleven kan resonera kring orsaker till och konsekvenser av urbanisering.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Studera statistik över befolkningsutvecklingen i svenska kommuner • Orsaker till att städer växer i Sverige och andra delar av världen • Konsekvenser av att städer växer i Sverige och i andra delar av världen • Konsekvenser av att landbygden/små tätorter avfolkas
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunfakta och befolkningspyramider • Studi-film: Urbanisering • Studi-film: Sverige på 1800-talet • Undervisningsfilm på Learnify och SLI: ”Landet som töms” (De första 13,23 min.)
Begrepp	urbanisering, slum/kåkstad, smog, infrastruktur, bostadsbrist, skatteintäkt, avfolkning, glesbygd, landsbygd

---

Lektion 12 och 13. Fältstudie med fokus på samhällsplanering i närsamhället

Lektionsmål	☐ Eleven kan förbereda och genomföra en enklare fältstudie med fokus på samhällsplanering i närsamhället.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Studera samhällsplaneringsprojekt som är aktuella i närsamhället. • Hur man planerar och genomför en geografisk fältstudie med hjälp av t.ex. satellitbilder, kartor och planritningar
Resurser, förslag på aktiviteter	Förslag på frågeställningar till fältstudien: <ul style="list-style-type: none"> • Hur används marken nu? • Vilka förändringar planeras? • Kan det finnas några intressekonflikter kring hur marken ska nyttjas? Vilka? • Vilka attityder har invånarna till de planerade förändringarna i området? (Fråga 4 kan utgå vid tidsbrist, men man kan prata om hur man skulle kunna genomföra t.ex. en enkätundersökning.) • Hur kommer förändringarna att påverka människorna, samhället och naturen?

Begrepp Se begrepp från lektionerna 7–11

Lektion 14 och 15. Buffertlektioner, repetition av område 2

Lektionsmål Eleven kan redogöra för och resonera kring:

- Hur jordens befolkning är fördelad över jorden
- Orsaker till och konsekvenser av den ojämna befolkningsfördelningen.
- Samband mellan fattigdom, ohälsa och befolkningstäthet
- Vägar till en hållbar utveckling för jordens befolkning.
- Orsaker till och konsekvenser av migration.
- Orsaker till och konsekvenser av urbanisering.
- Eleven kan genomföra en kulturgeografisk fältstudie med fokus på samhällsplanering.

Innehåll

- Repetition

Resurser, förslag på aktiviteter Se resurser från lektionerna 7–11

Begrepp Se begrepp från lektionerna 7–11

Lektion 16. Examination av område 2: befolkning och samhällsplanering

Lektionsmål Eleven visar sin kunskapsnivå genom examination.

Begrepp De begrepp som tillhör område 2

Observera:

- Modul C i geografi innehåller två områden: 1- klimatförändringar och 2- befolkning och samhällsplanering.

Modul D. Globalisering, fattigdom och utvecklingsfrågor (4 v., 4 tim./v.)

Termin 4, vårtermin

vecka	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
Ge											D. Globalisering- &			Utvecklingsfrågor										
Hi		D. Konflikt och globalisering, 1900-talet																						
Re																								
Sh							D. Konflikter och FN, arbetsmarknad,				Samh. - & hush.- ekonomi													
																								Buffert

MODULMÅL FÖR MODUL D I GEOGRAFI

OMRÅDE 1: GLOBALISERING, PRODUKTION, HANDEL OCH TRANSPORTER

Ur Centralt innehåll årskurs 7-9:

Eleven kan redogöra för:

1. var olika varor produceras och konsumeras
2. hur varor transporteras
3. hur människors försörjning och handelsmönster har förändrats över tid.

Ur Kunskapskrav för betyg E årskurs 9:

1. "Eleven kan även använda geografiska begrepp på ett **i huvudsak** fungerande sätt."
2. "Eleven kan undersöka var olika varor och tjänster produceras och konsumeras, och beskriver då **enkla** geografiska mönster av handel och kommunikation samt för **enkla och till viss del** underbyggda resonemang om hur dessa mönster ser ut och hur de har förändrats över tid samt orsaker och konsekvenser av detta."
3. "Eleven kan undersöka omvärlden och använder då kartor och andra geografiska källor, teorier, metoder och tekniker på ett **i huvudsak** fungerande

sätt, samt för **enkla och till viss del** underbyggda resonemang om olika källors trovärdighet och relevans.”

4. ”Eleven kan resonera om olika ekologiska, ekonomiska och sociala hållbarhetsfrågor och redogör då för **enkla och till viss del** underbyggda förslag på lösningar där några konsekvenser för människa, samhälle och natur vägs in.”

OMRÅDE 2: FATTIGDOM OCH UTVECKLINGSFRÅGOR

Ur Centralt innehåll årskurs 7-9:

Eleven uppvisar kunskap om

1. förekomst av och orsaker till fattigdom och ohälsa i olika delar av världen.
2. på vilka sätt sårbara platser kan identifieras och hur individer, grupper och samhällen kan förebygga risker.
3. samband mellan fattigdom, ohälsa och faktorer som befolkningstäthet, klimat och naturresurser.
4. intressekonflikter om naturresurser, tex om tillgång till vatten och mark.
5. sårbara platser och naturgivna risker och hot, tex översvämningar, torka och jordbävningar och vilka konsekvenser det får för natur- och kulturlandskapet.

Ur Kunskapskrav för betyg E årskurs 9:

1. ”Eleven har **grundläggande** kunskaper om samspelet mellan människa, samhälle och natur, och visar det genom att föra **enkla och till viss del** underbyggda resonemang om orsaker till och konsekvenser av [...] klimat, vegetation och klimatförändringar i olika delar av världen.”
2. ”Eleven kan även använda geografiska begrepp på ett **i huvudsak** fungerande sätt.”
3. ”Eleven kan undersöka omvärlden och använder då kartor och andra geografiska källor, teorier, metoder och tekniker på ett **i huvudsak** fungerande sätt, samt för **enkla och till viss del** underbyggda resonemang om olika källors trovärdighet och relevans.”
4. ”Eleven kan resonera om olika ekologiska, ekonomiska och sociala hållbarhetsfrågor och redogör då för **enkla och till viss del** underbyggda förslag på lösningar där några konsekvenser för människa, samhälle och natur vägs in.”

OMRÅDE 1: GLOBALISERING, PRODUKTION, HANDEL OCH TRANSPORTER (8 LEKTIONER)

Lektion 1. Produktion av kläder och prylar

Lektionsmål	☐ Eleverna har förståelse för var deras kläder och prylar är producerade och kan diskutera orsaken till detta.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Undersökning av var elevernas kläder är tillverkade • Orsakerna till varför tillverkningen ligger där den gör
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Broschyr: "Vad kostar din tröja?"
Begrepp	produktion, konsumtion, producent, konsument

Lektion 2. Olika näringsgrenar

Lektionsmål	☐ Eleven kan redogöra för vilka de olika näringsgrenarna är ☐ Eleven kan redogöra för hur arbetskraften fördelas mellan de olika näringsgrenarna.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • De olika näringsgrenarna • Hur fördelningen av arbetskraften skiljer sig åt mellan olika näringsgrenar, t.ex. jordbruk, industri och service • Jämförelse mellan fördelning av arbetskraft mellan rika länder med fattiga länder • Skillanderna i Sverige idag och förr i tiden
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Studi-film: Försörjning, introduktion • Studi-film: Naturresurser
Begrepp	näringsgrenar, råvaror, industri, service

Lektion 3. Industriens placering

Lektionsmål	☐ Eleven kan resonera kring orsaker till att industrier ligger där de gör (lokaliseringsfaktorer).
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Orsaker till lokaliseringsfaktorer • Jämförelse mellan olika exempel

Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Studi-film: Naturresurser
Begrepp	lokaliseringsfaktorer, arbetskraft, naturresurser, marknad

---

Lektion 4. Förutsättningarna för handel

Lektionsmål	☐ Eleven kan resonera kring förutsättningar för handel och för- och nackdelar med internationell handel.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Förutsättningar för att handel ska uppstå • Förändringar i samhället som har möjliggjort en ökad globalisering • För- och nackdelar med internationell handel
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Studi-film: Handel • Studi-film: Modern handel
Begrepp	handel, marknad, konkurrens, export, import, globalisering, multinationella företag, tullar, frihandel

---

Lektion 5. Transporter

Lektionsmål	☐ Eleven kan redogöra för olika sätt att transportera varor ☐ Eleven kan resonera kring för- och nackdelar med olika transportsätt.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Olika sätt att transportera varor • För- och nackdelar med olika transportsätt ur ekonomiska och miljömässiga synvinklar
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Studi-film: Transporter • Learnify-film: Infrastruktur – Vad är det? • Learnify-film: ”Sjöfart och handel”
Begrepp	infrastruktur, hamn, järnväg, flygplats, frakt

Lektion 6 och 7. Produktionens och konsumtionens påverkan på människor och deras levnadsmiljöer

Lektionsmål	☐ Eleven kan resonera kring hur produktion av olika produkter påverkar människor och deras levnadsmiljöer ☐ Eleven kan resonera kring hur man som konsument kan påverka för en mer hållbar utveckling
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Definition av begreppet ”hållbar utveckling” • Hur konsumtion och produktion påverkar människor och deras levnadsmiljöer på olika sätt • Hur man som konsument kan påverka för en mer hållbar utveckling (exempel: elektronikavfall, jätteräkor, plantagegrödor som bananer, kakao, kaffe och bomull)
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • UR skola: Ghanas elektroniksöppning • UR Skola: Costa Ricans besprutade bananer
Begrepp	kemiska bekämpningsmedel, arbetsförhållanden, hållbar utveckling (social, ekonomisk, ekologisk), krav, fairtrade

---

Lektion 8. Examination

Lektionsmål	☐ Eleven visar sin kunskapsnivå genom examination.
Begrepp	De begrepp som tillhör område 1

OMRÅDE 2: FATTIGDOM OCH UTVECKLINGSFRÅGOR (8 LEKTIONER)

Lektion 9. Fattiga och rika länder

Lektionsmål	☐ Eleven känner till olika sätt att definiera länder utifrån utvecklingsgrad ☐ Eleven känner till olika metoder att mäta välstånd ☐ Eleven kan resonera kring vad som är typiskt för världens rikaste/fattigaste länder.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Hur man mäter välstånd: BNP, HDI, begreppen u-land & i-land

- Användning av tematiska kartor och statistik i form av tabeller och diagram för att dra slutsatser om länders ekonomi och utvecklingsgrad
- Vad som är typiskt för världens rikaste/fattigaste länder

Resurser,
förslag på
aktiviteter

[https://www.gapminder.org/tools/#\\$chart-type=bubbles](https://www.gapminder.org/tools/#$chart-type=bubbles)

Begrepp

u-land, i-land, BNP, BNP/capita, HDI, medellivslängd, analfabetism, spädbarnsdödlighet, välstånd

---

Lektion 10. Fattiga och rika länder – orsaker till fattigdom

Lektionsmål Eleven kan resonera kring orsaker till fattigdom i världen.

Innehåll

- Fortsättning på lektion 9. Olika orsaker till fattigdom i världen.

Resurser,
förslag på
aktiviteter

- [https://www.gapminder.org/tools/#\\$chart-type=bubbles](https://www.gapminder.org/tools/#$chart-type=bubbles)

Begrepp

u-land, i-land, BNP, BNP/capita, HDI, medellivslängd, analfabetism, spädbarnsdödlighet, välstånd

---

Lektion 11. Sårbarhet och fattigdom (fokus på plattetektonikrelaterade naturkatastrofer)

Lektionsmål Eleven kan resonera kring orsaker till platsers sårbarhet och sambanden mellan sårbarhet och fattigdom.
 Eleven kan redogöra för hur jordbävningar och vulkanutbrott uppstår.
 Eleven kan redogöra för vilka områden i världen som är särskilt sårbara för dessa naturkatastrofer.

Innehåll

- Plattetektonik
- Hur och var jordbävningar och vulkanutbrott uppstår
- Studera tematiska kartor
- Samband mellan plattetektonikrelaterade naturkatastrofer och fattigdom

Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Studi-film: Jordens engogena krafter/inre krafter • Studi-film: Plattektonik
Begrepp	plattektionik, jordskorpan, tektoniska (litosfäriska) plattor, manteln, plattgräns, jordbävning, tsunami, vulkautbrott, sårbarhet

---

Lektion 12. Sårbarhet och fattigdom (fokus på vattenbrist)

Lektionsmål	☐ Eleven kan resonera kring orsaker kring samband mellan brist på rent vatten och fattigdom.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • Platser som är sårbara pga. torka eller brist på rent vatten • Studera tematiska kartor • Samband mellan brist på rent vatten och fattigdom, t.ex. pga. arbetsbördan att hämta vatten, bristande hygien, brist på vatten för odling
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • Learnify-film: Vatten – en global utmaning
Begrepp	torka, missväxt, svält, konstbevattning, hygien, sanitet, dricksvatten, avloppsvatten

---

Lektion 13 och 14. De globala målen och sätt att bekämpa fattigdom

Lektionsmål	☐ Eleven har kännedom om och kan redogöra för de globala målen och svensk biståndspolitik.
Innehåll	<ul style="list-style-type: none"> • De globala målen • Svensk biståndspolitik
Resurser, förslag på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> • SLI education: De globala målen för hållbar utveckling • UR Skola: En global värld – fattiga och rika • https://www.gapminder.org/
Begrepp	de globala målen, FN, hållbar utveckling, bistånd, Sida

Lektion 15. Buffertlektion

- Lektionsmål** Eleven uppvisar kunskap om:
- förekomst av och orsaker till fattigdom och ohälsa i olika delar av världen.
  - på vilka sårbara platser kan identifieras och hur individer, grupper och samhällen kan förebygga risker.
  - samband mellan fattigdom, ohälsa och faktorer som befolkningstäthet, klimat och naturresurser.
  - intressekonflikter om naturresurser, tex om tillgång till vatten och mark.
  - sårbara platser och naturgivna risker och hot, tex översvämningar, torka och jordbävningar och vilka konsekvenser de får för natur- och kulturlandskapet.
- Innehåll**
- Repetition av innehållet i lektion 9–14.
- Resurser, förslag på aktiviteter**
- UR Skola: [Se hungern! Bangladesh](#)
  - Se resurser från lektionerna 9–14.
- Begrepp** Se begrepp från lektionerna 9–14

Lektion 16. Examination av område 2: fattigdom och utvecklingsfrågor

- Lektionsmål** Eleven visar sin kunskapsnivå genom examination.
- Begrepp** De begrepp som tillhör område 2

Observera:

- Modul D i geografi innehåller två områden: 1- globalisering, produktion, handel och transporter och 2- fattigdom och utvecklingsfrågor.

Litteratur

Cummins, Jim. 1981. The role of primary language development in promoting educational success for language minority students. I: C.F. Leyba (red.), *Schooling and language minority students: A theoretical framework*. Los Angeles, CA: Evaluation, Dissemination and Assessment Center, California State University Los Angeles. S. 3–49.

Cummins, Jim. 1984. *Bilingualism and special education: issues in assessment and pedagogy*. Clevedon, Avon: Multilingual Matters

Florin Sädbom, Rebecka. 2015. *I det didaktiska spänningsfältet mellan styrning och elevers lärande. En studie av lärarens tal om och iscensättning av kursplanemål i en mål- och resultatstyrd skola*. Avhandling. Jönköping: Högskolan i Jönköping.

Gibbons, Pauline. 2002. *Scaffolding Language. Scaffolding Learning. Teaching Second Language Learners in the Mainstream Classroom*. Houghton Mifflin Harcourt: Heinemann.

Gibbons, Pauline. 2009. *Lyft språket, lyft tänkandet. Språk och lärande*. Stockholm: Hallgren & Fallgren.

Hakuta, Kenji, Yuko Goto Butler & Daria Witt. 2000. *How long does it take English learners to attain proficiency?* Stanford, CA: University of California Linguistic Minority Research Institute. Policy Report 2000-1.

Halliday, Michael & Hasan, Ruqaiya. 1989. *Language, Context, and Text: Aspects of Language in a Social-Semiotic Perspective*. Oxford University Press, Oxford. <https://doi.org/10.2307/3586740>.

Håkansson, Jan & Daniel Sundberg. 2012. *Utmärkt undervisning. Framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning*. Stockholm: Natur & Kultur

Håkansson, Jan & Daniel Sundberg. 2016. *Utmärkt skolutveckling. Forskning om skolförbättring och måluppfyllelse*. Stockholm: Natur & Kultur.

Johansson, Britt & Anniqa Sandell Ring. 2010. *Låt språket bära. Genrepedagogik i praktiken*. Hallgren & Fallgren, Uppsala.

Kuyumcu, Eija. 2004. Genrer i skolans språkutvecklande arbete. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.), *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur. 573–596.

Kuyumcu, Eija. 2013. Genrepedagogik som verktyg i språk-och kunskapsutvecklande undervisning och lärande. I: Hyltenstam, Kenneth &

Lindberg, Inger (red.), *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur. 605–632.

Lim Falk, M. 2017. *Planera för progression*. Skolverket: Skolverkets språk, läs- och skrivutveckling. Modul: Nyanländas språkutveckling. Skolverket, <https://larportalen.skolverket.se>.

Lindberg, Inger. 2007. Forskning om läromedelsspråk och ordförrådsutveckling. I: I. Lindberg & S. Johansson Kokkinakis, *OrdiL. En korpusbaserad kartläggning av ordförrådet i läromedel för grundskolans senare år*. (Rapporter om svenska som andraspråk (ROSA). 7.). Göteborg: Institutet för svenska som andraspråk, Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet. S. 13–60.

Lindberg, Inger. 2011. Språk för lärande i en mångspråkig skola. I: S. Eklund (red.), *Lärarkretsens kulturella dimensioner*. Forskning om undervisning och lärande 6. Stockholm: Stiftelsen SAF i samarbete med Lärarförbundet. S. 7–29.

Lgr 11. 2019. *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Reviderad 2019. Stockholm: Skolverket.

Mariani, Luciano. 1997. Teacher support and teacher challenge in promoting learner autonomy. *Perspectives*, 23(2). *A Journal of TESOL Italy* 23 (2).

Martin, J.R. & Rothery, J. 1986. What a functional approach to the writing task can show teachers about “good writing”. I: B. Couture (red.), *Functional Approaches to Writing: Research Perspectives*. London: Francis Pinter.

Martin, J.R. & White, P.R.R. 2005. *The language of evaluation*. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Myndigheten för skolutveckling. 2004. *Kartläggning av svenska som andraspråk*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

Nordenbro, Sven Erik, Michael Søgaard Larsen, Neriman Tiftikci, Rikke Eline Wnedt & Susan Østergaard. 2008. *Teacher competences and pupil achievement in pre-school and school. A systematic review carried out for The Ministry of Education and Research*, Oslo. Copenhagen: Danish Cleraringhouse for Educational Research, School of Education, University of Aarhus.

Odenstad, Christina. 2018. *Medborgarkunskap i fokus: Samhällskunskapsundervisning för nyanlända*. Avhandling. Karlstad: Karlstad universitet.

Polias, John, Inger Lindberg & Karin Rehman. 2017. Stöttning på olika nivåer. Skolverkets språk, läs- och skrivutveckling. Modul: Nyanländas språkutveckling. Skolverket, <https://larportalen.skolverket.se>

Schleppegrell, Mary. 2004. *The Language of schooling. A Functional Linguistic Perspective*. London: Lawrence Erlbaum.

SKL 2019. Framgångsfaktorer för skolans utveckling. Sveriges kommuner och landsting.

Skolinspektionen. 2010. Framgång i undervisningen. En sammanställning av forskningsresultat som stöd för granskning på vetenskaplig grund i skolan. Dnr 2010:1284.

Skolinspektionen. 2014. Utbildning för nyanlända elever. Rapport 2014:03. Stockholm: Skolinspektionen.

Skolinspektionen 2019. Svenska som andraspråk i årskurs 7–9.

Skolverket. 2016. *Språkin introduktion*. Skolverkets rapport 436. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. 2017. *Bygga svenska. Bedömningsstöd för nyanlända elevers språkutveckling i årskurs 7–9 och i gymnasieskolan*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. 2018. Uppföljning av språkin introduktion. Beskrivande statistik på nationell nivå och nyanlända elevers övergångar till och från språkin introduktion. *Rapport 469*. Stockholm: Skolverket.

Bilaga 1: Tips på digitala resurser

Denna bilaga innehåller ytterligare förslag på filmer som SO-lärarna har velat dela med sig av. Projektskolorna har haft tillgång till Studi.se, men varje lärare har kompletterat Studi-materialet med ytterligare filmer och broschyrer. En avgörande faktor har varit vilka läromedel och licenser som skolan haft tillgång till via sin kommun.

Modul A

- Geografins hjälpmedel <https://app.studi.se/c/38281>
- Gleerups digitala läromedel i geografi: konturkartor: "Världen, naturnamn" och "Världen". <https://online.seterra.com/sv>
- "Planeten jorden – En introduktion till geografi"
<https://www.learnify.se/l/show.html#Q015q?rand=1&context=&startId=>
- "Kartan – Geografiska begrepp och symboler"
<https://sli.se/apps/sli/prodinfo.php?db=17&article=310146036>
<https://www.learnify.se/l/show.html#2voZz?rand=1&context=&startId=>
- "Världsdelar – En översikt"
<https://www.learnify.se/l/show.html#PZNR4?rand=1&context=&startId=>

Modul B

- Klimat och väder <https://app.studi.se/c/38297>
- "Fatta vindars kraft" <https://urskola.se/Produkter/168200-Fatta-fakta-Vindars-kraft>
- "Den hotade regnskogen"
<https://www.learnify.se/l/show.html#oVmz5?rand=1&context=&startId=>
- "Vi lär oss om naturtyper del 2: öken"
<https://www.learnify.se/l/show.html#32pnA?rand=1&context=&startId=>
<https://sli.se/apps/sli/prodinfo.php?db=17&article=310145487-3>
- "Jordens öknar"
<https://www.learnify.se/l/show.html#zKmnr?rand=1&context=&startId=>
- "Extrema platser: Atacamaöknen i Chile"
<https://sli.se/apps/sli/prodinfo.php?db=17&article=U103003-02>
<https://www.learnify.se/l/show.html#Q13XZ?rand=1&context=&startId=>
- "Extrema platser: Cherrapunjee i Indien"
<https://sli.se/apps/sli/prodinfo.php?db=17&article=U103003-01>
<https://www.learnify.se/l/show.html#P12G2?rand=1&context=&startId=>
- Klimat och väder, träna begrepp <https://webbapp.liber.se/so-s-geografi/#/2-klimat-och-vader/tr-na-begrepp>
- Klimatzoner och växtlighet, träna begrepp <https://webbapp.liber.se/so-s-geografi/#/3-klimatzoner-och-vaxtlighet/tr-na-begrepp>

Modul C

KLIMATFÖRÄNDRINGAR

- Global uppvärmning <https://app.studi.se/c/38297>
- Fossila bränslen <https://app.studi.se/l/fossila-branslen>
- Förnybara källor <https://app.studi.se/l/foerneybara-kaellor>
- Vattenkraft <https://app.studi.se/l/vattenkraft>
- ”Kiribatis försvinnande örike” <https://urskola.se/Produkter/200312-Klimatresan-Kiribatis-forsvinnande-orike>

BEFOLKNING

- Befolkning <https://app.studi.se/c/38358>
- Urbanisering <https://app.studi.se/l/urbanisering>
- ”Världens befolkning”
<https://sli.se/apps/sli/prodinfo.php?db=17&article=310086308>
- ”Landet som töms” (De första 13,23 min.)
<https://sli.se/apps/sli/prodinfo.php?db=17&article=310095305-3>
<https://www.learnify.se/l/show.html#oY39L?rand=1&context=&startId=>
- ”Don’t Panic – The Facts About Population”
<https://www.gapminder.org/videos/dont-panic-the-facts-about-population/>
- Gapminder <https://www.gapminder.org/>
- Befolkningspyramider <https://www.h5.scb.se/kommunfakta/pyramider/>
- Människorna och maten, träna begrepp <https://webbapp.liber.se/so-s-geografi/#/6-manniskorna-och-maten/tr-na-begrepp>

Modul D

GLOBALISERING: PRODUKTION – HANDEL - TRANSPORTER

- Försörjning <https://app.studi.se/c/38358>
- ”Sjöfart och handel”
<https://www.learnify.se/l/show.html#X6ynk?rand=1&context=&startId=>
- ”Infrastruktur – Vad är det?”
<https://www.learnify.se/l/show.html#G5ZQQ?rand=1&context=&startId=>
- ”Costa Ricas besprutade bananer” <https://urskola.se/Produkter/200313-Klimatresan-Costa-Ricas-besprutade-bananer>
- ”Ghanas elektronikoptipp” <https://urskola.se/Produkter/200310-Klimatresan-Ghanas-elektronikoptipp>
- ”Skippa scampi” <https://www.naturskyddsforeningen.se/skippta-scampi-certifierad-eller-inte>
- ”Vad kostar din tröja” <https://swedwatch.org/okategoriserad/nytt-skolmaterial-om-foretagsansvar/>
- Studiebesök på Kommerskollegium:
<https://www.kommers.se/verksamhetsomraden/Studiebesok-om-internationell-handel/>
- Kommerskollegiums studiematerial:
<https://www.kommers.se/publikationer/Undervisningsmaterial/Varfor-handlar-vi-med-omvarlden1/>

UTVECKLINGSFRÅGOR

- Jordens endogena/inre krafter <https://app.studi.se/c/38297>
- ”De globala målen – för hållbar utveckling”
<https://sli.se/apps/sli/prodinfo.php?db=17&article=310086286>
- ”Se hungern! Bangladesh” <https://urskola.se/Produkter/175565-Se-hungern-Bangladesh>
- ”Vatten - en global utmaning”
<https://www.learnify.se/learnifyer/player?id=2560221f-b4dd-462f-9c2d-a4320d69f88e&startId=239158>
- <https://www.gapminder.org/>

Bilaga 2: Provuppgifter

Till de flesta av modulerna kan man med fördel hämta vissa provuppgifter från Skolverkets nationella prov i geografi. Man bör dock vara medveten om att dessa prov inklusive bedömningsmallar ligger offentligt på Internet.

<http://natprov.edu.uu.se/nationellaprov/amnesprov2013/>

<http://natprov.edu.uu.se/nationellaprov/exempelamnesprov2014/arskurs92014/>